

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Marek Lisý

**Německá revoluce 1918/1919 – role SPD:
úspěšná demokratická přestavba, či zahozená
šance?**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Marek Lisý**

Vedoucí práce: **JUDr. Vladimír Handl, CSc.**

Oponent práce: **Prof. PhDr. Jiří Pešek CSc.**

Datum obhajoby: **2008**

Hodnocení: velmi dobře

Bibliografický záznam

Lisý, Marek. Německá revoluce 1918/1919 – role SPD: úspěšná demokratická přestavba, či zahozená šance? Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. 2008. 50 s. Vedoucí bakalářské práce JUDr. Vladimír Handl CSc.

Anotace

Bakalářská práce „Německá revoluce 1918/1919 – role SPD: úspěšná demokratická přestavba, či zahozená šance?“ pojednává o událostech přelomu roku 1918/1919. V Německu tehdy padla autoritativní monarchie a na její místo byla nastolena demokratická republika. Tato demokracie však vydržela jen krátce a padla za obět Hitlerovi. Práce se věnuje především roli, kterou během revoluce sehrála SPD reprezentovaná svými lídry. SPD byla již na konci císařství nejsilnější politickou stranou. Na sklonku války byla vynesena do čela státu, a měla tak možnost realizovat své plány a sny o co nejširší demokratizaci státu a společnosti. Nejdůležitější otázkou, na kterou se snažím hledat odpověď na následujících stránkách, je, zda německá sociální demokracie svou vládní úlohu zvládla úspěšně, či naopak fatálně selhala.

Annotation

Bachelor's thesis "1918/1919 German Revolution. The Role of Sozialistische Partei Deutschlands (SPD): A Successful Democratic Changeover or a Wasted Chance?" deals with the events at the turn of the years 1918/1919. It was the time when the authoritarian monarchy in Germany was toppled by a democratic republic. This democracy, however, was short-lived and soon fell victim to Hitler. The thesis predominantly examines the role of SPD leaders during the revolution. By the end of the monarchy, SPD had already been the strongest political party. Then, at the end of the war, it assumed control of the state and was thus given an opportunity to implement its plans and make its dreams about the broadest possible democratisation of the state and society come true. The most important question I seek to answer in this work is whether German SPD coped successfully with its governmental role or whether it completely failed.

Klíčová slova

Revoluce, Německo, 1918, 1919, SPD.

Keywords

Revolution, Germany, 1918, 1919, SPD.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 8.5. 2008

Marek Lisý

Obsah

Úvod.....	6
1. Předvečer revoluce.....	8
2. Povstání námořníků.....	10
2.1. Vojenské a dělnické rady.....	12
2.2. Postoj SPD.....	13
3. Události 9. listopadu roku 1918.....	14
3.1. Rada lidových pověřenců.....	16
3.2. Pakt Ebert – Groener.....	18
4. Vánoční krize.....	20
4.1. Odchod USPD z vlády a založení Komunistické strany Německa.....	22
5. Lednové povstání.....	23
5.1. Zavraždění Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové.....	26
6. Volby do Národního shromáždění.....	29
7. Občanská válka.....	31
8. Zhodnocení a dopady zvolené sociálnědemokratické strategie.....	33
Závěr.....	35
Seznam zkratk.....	39
Zusammenfassung.....	40
Použitá literatura.....	41
Seznam příloh.....	43
Přílohy	

Úvod

„Největší ze všech revolucí smetla císařský režim se vším všudy jako nenadálá vichřice. Můžeme ji nazvat největší z revolucí, neboť ještě nikdy tak dobře vybudovaná a důkladnými zdmi obehnaná Bastila nepadla takto, pod jedním nápořem.“¹ Tak popsal revoluční události v listopadu 1918 jeden z nejrespektovanějších publicistů té doby, nikoliv radikální socialista, nýbrž liberální demokrat Theodor Wolff. O pár měsíců později píše proslulý spisovatel a žurnalista Kurt Tucholsky: „Stále ještě vládne na úřadech arogantní tón opotřebovaných vojenských kandidátů, kteří zde uspokojují vlastní panovačnost (...) Vše zůstalo při starém (...) Ve všech malých záležitostech veřejného života je Němec pořád nesvobodný, neškodný a bouřící se ubožák, dokud nemůže některý úřad považovat za vlastní, a když toho dosáhne: má i císařství. Na co jste si to hráli? Na revoluci? Děti. Politické děti.“² Dnes víme, že situaci mnohem lépe rozpoznal a odhadl Kurt Tucholsky, ale uvedené citáty jen dokazují, že události z přelomu let 1918/1919 rozdělovaly už současníky. Německá revoluce patří dodnes k nejrozporuplnějším událostem 20. století. Ani po téměř 100 letech nepanuje mezi odbornou veřejností shoda o jejím významu a v její interpretaci. Přesto se jedná o zásadní milník německé historie. Německo přestalo být císařstvím a poprvé se pokusilo vykročit na cestu demokracie a parlamentarismu. Tento první pokus vešel do historie jako tzv. Výmarská republika. Charakter revoluce je velmi problematický. Již současníci se přeli o to, co se vlastně v oněch dnech odehrálo. Vydalo se tehdy Německo skutečně směrem k vládě lidu a parlamentarismu? Nebo se jednalo pouze o neúspěšný pokus o demokratickou přestavbu státu a společenského života? Hrozila Německu bolševická revoluce a zabránila tomuto nebezpečí politika SPD, která se tehdy poprvé dostala k moci? Tak byla revoluce velmi dlouho interpretována - SPD jako zachránce Německa před radikalismem a bolševismem. Dokonce se této interpretace dlouho držely i oba bloky během studené války. Západní historiografie velebila Eberta a spol. za jejich roli a postoj během revolučního období, za jejich odvahu opřít se o staré elity a s jejich pomocí odrazit nebezpečí bolševického puče,

---

¹ Kolb, Eberhard. *1918/19: Steckengebliebene Revolution*. In Stern, Carola. Winkler, Heinrich August. *Wendepunkte deutscher Geschichte 1848-1990*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main. 1994, str. 100.

² *Ibid*, str. 100.

kteřý měl údajně Německu vážně hrozit. Druhá strana s takovým výkladem de facto souhlasila, jediný rozdíl spočíval v tom, že SPD nebyla veleběna, ale naopak proklínána jako zrádkyně německého dělnictva, která se v rozhodující chvíli obrátila na elity autoritativního vrchnostenského státu, aby s jejich pomocí potlačila hnutí dělnického lidu, deroucí se k moci.

Revoluce z let 1918/1919 prošla několika fázemi. K radikalizaci revolučního hnutí došlo až na počátku roku 1919 a svého vrcholu dosáhla revoluce na jaře tohoto roku. V této době probíhala řada stávek, demonstrací, ozbrojených bojů a pokusů o uchopení moci. Dojmy z posledních událostí do značné míry překryly a deformovaly vzpomínky na první revoluční fázi z listopadu a prosince 1918. Problém byl především v tom, že žádná politicky relevantní síla nebyla s průběhem a výsledky revoluce spokojena. Ani pro samotnou SPD se revoluce nestala oslavovaným symbolem. Pro celou řadu sociálních demokratů znamenala naopak velké zklamání. Mocenské vazby zůstaly totiž takřka nedotčeny a poměry v novém státě nebyly pro dělníky zdaleka tak příznivé, jak si představovali. Staré elity a autority se dokázaly udržet. Zůstalo pouze u politické revoluce, ale revoluce sociální neproběhla.

U extrémní levice byl obraz revoluce mnohem negativnější. Němečtí komunisté s hořkostí kritizovali její polovičatost, zradu SPD a zahozenou šanci k uskutečnění proletářské revoluce.

Pravice kritizovala revoluci ještě radikálněji. Všechny události posuzovala jako ránu dýkou do zad a pod tímto zorným úhlem pro ně byli všichni aktéři revolučních dnů „listopadoví zrádci“. Celé revoluční hnutí bylo tak stigmatizováno a považováno za zločin. Pravicový tisk a pravicoví politici neváhali psát o revoluci například takto: „výbuch nejnižších masových instinktů“; „nic než povstání póvlu“; „marxistický odpad, jenž během revoluce šířil své bahno po celém Německu“ nebo „nápadně silný byl podíl morálně i duševně méněcenných“.³ Národní socialisté k tomuto pohledu přidali už jenom silný antisemitský podtext. Pro Hitlera bylo opravdovým organizátorem revoluce mezinárodní židovstvo.⁴ Nacistická propaganda a nacionalistická pravicová publicistika ovlivnila dobové vnímání revoluce značné části národa.

Po skončení druhé světové války se pohled na revoluci změnil. Role a postoj SPD byly historiografií vnímány a oceňovány velmi dobře. Pohled na revoluci byl však

---

³ Kolb, Eberhard. *Revolutionsbilder: 1918/1919 im zeitgenössischen Bewußtsein und in der historischen Forschung*. Friedrich-Ebert-Stiftung, Heidelberg 1993, str. 16.

velmi zúžený. Byly porovnávány pouze dvě cesty: buď diktatura komunistů, nebo spolupráce s elitami císařské armády, byrokracie a průmyslu. „Potenciál a akční možnosti extrémní levice byly v tomto výkladu mimořádně vysoce ceněny.“⁵

Česká odborná literatura se tématu německé revoluce věnuje velmi málo. Tato problematika stojí spíše stranou zájmu a většina autorů, kteří zpracovávají tematiku Výmarské republiky, ji obvykle věnuje jen několik stránek. Proto jsem při psaní své práce čerpal zejména z literatury německé, která tomuto tématu věnuje pochopitelně mnohem větší pozornost. Cílem mé práce není jen popis událostí, neboť historických děl existuje celá řada, a to od fundovaných autorů. Chci se zaměřit především na roli, kterou během revoluce sehrála SPD reprezentovaná svými lídry. SPD byla již na konci císařství nejsilnější politickou stranou. Na sklonku války byla vynesena do čela státu, a měla tak možnost realizovat své plány a sny o co nejširší demokratizaci státu a společnosti. Proto jsem čerpal i z literatury, která se primárně věnuje dějinám této politické strany, nebo z monografií věnovaných prvnímu prezidentovi Výmarské republiky Friedrichu Ebertovi. Snažil jsem se vyhnout literatuře, která je negativně poznamenána politickou situací nebo politickou orientací autora, zároveň však čerpat z více názorových proudů. Nejdůležitější otázkou, na kterou se snažím hledat odpověď na následujících stránkách, je, zda německá sociální demokracie svou vládní úlohu zvládla úspěšně, či naopak fatálně selhala. Jedním z hlavních proklamovaných cílů sociální demokracie byla demokratizace společnosti a odstranění politické, mocenské či ekonomické nadvlády šlechty, velkoprůmyslníků, armády a junkerů. Na základě analýzy vybraných dokumentů a sekundární literatury se přikláním k názoru, že SPD svou roli nezvládla a že přes nepopíratelné úspěchy se revoluce z let 1918 / 1919 nedá považovat za úspěšnou. SPD v rozhodujících chvílích nebyla dostatečně důrazná a sebejistá. Místo aby se pokusila o radikální přestavbu politicko-mocenských poměrů ve státě, pomohla svou ustrašenou politikou všem stávajícím elitám udržet moc a zastavit demokratizační proces v půli cesty.

---

⁴ Ibid. str.16.

⁵ Ibid. str. 22.

1. Předvečer revoluce

Na podzim roku 1918 se Německo ocitlo v bezvýchodné situaci. Euforický „duch roku 1914“ již dávno vyprchal. Následkem námořní blokády spojenců byly stále vážnější nedostatky v zásobování. Nespokojenost se již zdaleka neobjevovala pouze u dělníků a rolníků, ale i u velké části střední třídy⁶. Drtivá většina obyvatel ztratila víru ve stávající režim a málokdo byl již ochoten za něj nasazovat život. Jarní ani letní německá ofenzíva na západní frontě nepřinesla očekávaný úspěch a 8. srpna 1918 dokonce Britové u Amiensu prorazili německou linii, což Ludendorff označil za „černý den německé armády“.⁷ Během srpna a září přecházeli spojenci do ofenzivy na několika úsecích západní fronty. Území, jež Němci získali během jarní ofenzívy, byla ztracena a německá vojska byla na ústupu. Pozice německých sil na západní frontě se od srpna roku 1918 stávala neudržitelnou. Ludendorff, který si až dosud odmítal připustit blížící se porážku, zjevnou již několik měsíců, změnil názor ze dne na den. 29. září 1918 „požadoval uzavření příměří do čtyřadvaceti hodin, a to na základě toho, že nemůže zaručit odvrácení vojenské katastrofy na západní frontě déle než na dvacet čtyři hodiny.“⁸ Odpovědnost za prohranou válku však nemělo nést vojenské velení, nýbrž nově vytvořená vláda parlamentní většiny. Ludendorff se nijak netajil svým záměrem zbavit se odpovědnosti a 1. října před skupinou vysokých důstojníků prohlásil: „Požádal jsem Jeho Veličenstvo, aby nyní zařadil do vlády i ty kruhy, kterým především vděčíme za to, že jsme došli tak daleko. Nyní uvidíme tyto pány, jak budou zařazeni do ministerstev. Oni by měli sníst polévku, kterou nám uvařili.“⁹ Císař Vilém II. jmenoval 3. října novým kancléřem prince Maxe Bádenského. V jeho vládě poprvé zasedli i členové sociální demokracie: Gustav Bauer a Philipp Scheidemann.¹⁰ Faktický přechod k parlamentnímu systému byl dokončen 28. října vydáním nové ústavy. Podle této ústavy byl říšský kancléř odpovědný sněmu, jenž mu mohl vyslovit nedůvěru. Během měsíce října se začaly vyjasňovat podmínky, za kterých spojenci přistoupí na mírová jednání. Mezi ně patřil požadavek bezpodmínečné kapitulace a také odstoupení císaře Viléma II. V tuto chvíli

---

⁶ Moravcová, Dagmar. *Výmarská republika*. Karolinum, Praha 2006, str. 13.

⁷ Ibid., str. 17.

⁸ Haffner, Sebastian. *Německá revoluce 1918-1919*. BOOKS, Brno 1998, str. 28.

⁹ Winkler, August Heinrich. *Deutsche Geschichte vom Ende des Alten Reiches bis zum Untergang der Weimarer Republik*. C.H. Beck, München 2000, str. 363.

¹⁰ Ibid. str. 364.

Ludendorff otočil o stoosmdesát stupňů a vyslovil požadavek pokračovat v boji až do posledního dechu. Z vojenského hlediska to byl nesmyslný krok, neboť německou porážku již nebylo možno zastavit, ale v nejlepším případě pouze oddálit. Z hlediska politického to však byl krok prozíravý, který měl Ludendorffa zbavit odpovědnosti za mírová jednání resp. za jejich výsledek. Císař přijal Ludendorffovu demisi 26. října. Na místo Hindenburgova zástupce byl jmenován generál Wilhelm Groener.¹¹ Krok směrem k parlamentarismu a demokratizaci však přišel již příliš pozdě na to, aby upokojil válkou zdeptané obyvatelstvo a aby se stal věrohodnou alternativou blížící se revoluce.¹²

2. Povstání námořníků

Nenáviděné atributy monarchie jako různá privilegia, kasty a zejména militarismus, které tento autoritativní systém symbolizovaly, nemohly být odstraněny pouhou ústavní reformou. Dalším důvodem pro revoluci byla snaha upevnit parlamentní systém a odstranit zbylé kompetence císaře a armády. Revoluce nebyla dílem malé radikální skupiny revolucionářů. Radikálně levicovní revolucionáři byli až do podzimu roku 1918 politicky naprosto bezvýznamní! Revoluce byla následkem vyčerpání z války a ztráty důvěry ve staré elity.¹³

Proti změnám ve státě vystoupilo jako první velení námořnictva. Ve snaze zachránit čest německého námořnictva, které od bitvy u Skagerraku v roce 1916 v podstatě nezasáhlo do bojů, vydalo velení z vlastní vůle rozkaz svést rozhodující bitvu s britským námořnictvem.¹⁴ Toto rozhodnutí bylo přijato za zády a proti vůli vlády. Jednání námořního velení lze tedy považovat za odmítnutí poslušnosti a za povstání. Námořníci ale nebyli ochotni na konci války nesmyslně obětovat své životy a odmítli rozkazy splnit. Dne 28.10. odepřeli poslušnost svému velení. Tento akt je však nutno považovat nikoliv za vzpouru, ale naopak za výraz loajality vůči vládě a státu! „Jestliže se mužstvo bouřilo, bouřilo se proti vzbouřencům.“¹⁵ Přes 1000 námořníků

---

¹¹ Moravcová, Dagmar. *Výmarská...*, str.18.

¹² Koch, Hans Jörg. *Der 9. November in der deutschen Geschichte. 1918-1923-1938-1989*. Rombach, Freiburg im Breisgau 1998, str. 20.

¹³ Nipperday, Thomas. *Deutsche Geschichte 1866-1918 Band II Machtstaat vor der Demokratie*. C.H. Beck, München 1992, str. 868-9.

¹⁴ Moravcová, Dagmar. *Výmarská...*, str. 19.

¹⁵ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 52.

bylo zatčeno a čekal je válečný soud, tedy trest smrti. V celé zemi docházelo k řadě demonstrací na podporu uvězněných námořníků. Když bylo 3. 11. v Kielu sedm demonstrujících zastřeleno, padly poslední zábrany rozladěných vojáků a námořníků. Večer 4. 11. se Kiel ocitl pod jejich kontrolou. Námořníci a vojáci si zvolili vlastní vedení - vojenskou radu. Když ještě téhož dne navečer dorazil do města sociálnědemokratický poslanec Gustav Noske, byl přivítán s jásotem a okamžitě zvolen „guvernérem“. Noske dokázal uklidnit revoltující námořníky příslibem amnestie, zastavit vzpouru se mu však nepodařilo. Během dvou dnů se v rukou revolucionářů ocitly například Lübeck, Hamburg či Brémy.¹⁶ Revoluce se rychle šířila, 8. 11. zachvátila již všechna velká německá města na západě. Vojáci zakládali a volili vojenské rady, dělníci rady dělnické. Toto stadium revoluce se obešlo takřka bez krveprolití a násilí. V jeho průběhu nedocházelo ani k lynčování ani k revolučním tribunálům. Nikdo nebyl uvězněn, političtí vězni byli propouštěni.¹⁷ Ani soukromé vlastnictví nebylo ohroženo, revoluce nebyla komunistická ani socialistická, nýbrž antimilitaristická a republikánská. S výjimkou Mnichova neměla revoluce žádné vedení ani organizaci, byla pouze spontánní reakcí lidových mas, prostých vojáků a dělníků. Tato revoluce byla sociálnědemokratická, nechtěla popřít, nýbrž naopak podpořit a uspišit revoluci shora. „Sociálnědemokratické masy, které takto smýšlely a byly tvůrci revoluce, se domnívaly, že jsou se svými vůdci zajedno. Jejich tragédií bylo, že se mýlily.“¹⁸ Demokratizace a parlamentarizace byla na počátku listopadu stále pouze programem. Revoluce byla namířena proti politickým a vojenským ambicím starých vládnoucích tříd, které se odmítly podřídit parlamentní vládě.¹⁹ Max Bádenský se rozhodl odjet do Spa, kde pobýval císař Vilém II., a přesvědčit ho o nutnosti rezignace. Friedrich Ebert Bádenskému řekl: „Pokud císař neodstoupí, pak je sociální revoluce nevyhnutelná. Ale já ji nechci, vždyť já ji nenávidím na smrt.“²⁰

---

¹⁶Winkler, August Heinrich. *Deutsche...*, str. 367.

¹⁷Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 58.

¹⁸Ibid. str. 61.

¹⁹Rürup Reinhard. Problems of the German Revolution 1918-19, *Journal of Contemporary History*, Vol. 3, No. 4, 1968, str.116.

²⁰Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 64-65.

2.1. Vojenské a dělnické rady

Rady vznikaly spontánně téměř ve všech německých městech. Byly to provizorní orgány, které přebíraly politickou moc na lokální úrovni. Přestože formálně byly rady organizačně nezávislé na politických stranách, hlásily se k politice SPD a USPD. Jejich hlavní úlohou bylo zajistit bezpečnost a zásobování.²¹ Rady rozhodně netvořily „hordy bolševiků; až na malé výjimky se ani nehlásily k radikální levici.“²² Často používaly revoluční socialistickou rétoriku, avšak svým složením i programem byly minimálně do ledna roku 1919 nikoliv socialistické, nýbrž radikálně demokratické. Rady ve většině případů sestávaly ze solidních stranických a odborářských funkcionářů a příslušníků dělnické inteligence, v žádném případě se nejednalo o rozvášněné hordy tzv. lumpenproletariátu. Cílem rad nebyla beztřídní společnost, ale parlamentní demokracie zbavená všech atributů autoritářského státu. „Rady nebyly instrumenty třídního boje, ale orgány lidového demokratického hnutí s jistým socialistickým podtextem (...), podporovaly SPD a USPD a byly připraveny za ně bojovat proti bývalým vládcům.“²³ Ve skutečnosti byly zhruba ¾ všech rad vedeny buď samotnými sociálními demokraty, nebo koalicemi SPD a umírněných kruhů USPD. Po vytvoření vlády Rady lidových pověřenců se rady nepovažovaly za její oponenty, ale naopak za regionální zástupce této koaliční vlády.²⁴ Na rozdíl od SPD poznali Rosa Luxemburgová a Karl Liebknecht charakter rad okamžitě. Liebknecht považoval zvolené dělníky za málo uvědomělé, se slabým třídním povědomím a rady podle něho vůbec neměly revoluční charakter.²⁵ Rady vystupovaly za co nejrychlejší svolání Národního shromáždění a neusilovaly o vytvoření systému podle sovětského vzoru. Dnes je jasné, že potenciál extrémní levice na počátku revoluce byl minimální a uchopení moci bolševiky, nebo zřízení diktatury proletariátu nebyly reálné alternativy budoucího vývoje. Lídři SPD v čele s Ebertem to však nepostřehli a zaslepení svým strachem z radikální levice a příkladem Ruska nevyužili potenciál rad a široký společenský konsenzus k provedení reform, jež by vedly k potlačení vlivu dřívějších elit a k prosazení reformních bodů sociálnědemokratického programu.

---

²¹ <http://www.dhm.de/lemo/html/weimar/revolution/raete/index.html> (staženo 21.2. 2008).

²² Rürup, Reinhard. *Problems...*, str. 119.

²³ *Ibid.* str. 120-1.

²⁴ Kolb, Eberhard. *Revolutionsbilder: 1918/1919 im zeitgenössischen Bewußtsein und in der historischen Forschung*. Friedrich-Ebert-Stiftung, Heidelberg 1993, str. 24.

²⁵ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 108.

Ebert raději volil kompromis se starými strukturami a ještě donedávna zarytými nepřáteli SPD z řad vojska či politické pravice, aby zabránil domnělému nebezpečí extrémně levicového převratu. „Sociální demokraté usilovali roku 1918 o parlamentní demokracii, a tím o státoprávní uspořádání, které by německé společnosti zaručilo odpovídající politickou svobodu s ohledem na její kulturní a materiální vyspělost. Neuvědomili si, že parlamentarismus nebyl nikde nastolen pouze parlamentními prostředky. Šance pozměnit struktury bránící demokracii pomocí reformy byly největší těsně po 9. listopadu. Nebyly však využity. Důsledkem byla přemíra společenské kontinuity mezi císařským vrchnostenským státem a demokratickou republikou, která bránila řadě sociálních demokratů identifikovat se s novým státem. Bázlivost sociální demokracie oslabil parlamentní demokracii a dodala už beztak silným antiparlamentním silám (...) dodatečnou vzpruhu.“²⁶

2.2. Postoj SPD

Haffner tvrdí, že revoluce byla sociálnědemokratická. Jaký však byl postoj samotné SPD? Na konci roku 1918 již SPD nebyla revoluční stranou, nýbrž etablovanou politickou silou, která, byť až do října 1918 trvale v opozici, směřovala spíše k reformám, než k revoluci. Pokud existovala šance na postupnou demokratickou transformaci země, jevílo se jakékoliv revoluční násilí jako zbytečné a v podmínkách vysoce industrializované masové společnosti dokonce nezodpovědné. Tento postoj však byl v příkrém rozporu s pokračující revoluční rétorikou sociálnědemokratických vůdců.²⁷ SPD byla nyní sama v pozici vrchnosti a byla připravena bránit a zachovat existenci říše. Ebert se vyjádřil před svými stranickými kolegy jasně již 23. září: „Pokud nechceme smíření s občanskými stranami a vládou (...), přistoupíme k revoluční taktice (...) a přenecháme osud strany revoluci. Ten, kdo zažil události v Rusku, nemůže si v zájmu proletariátu přát takovýto vývoj.“²⁸ Převážná většina německých socialistů byla nepřátelská vůči ruskému komunismu. Scheidemann prohlásil před svými kolegy, že bolševismus považuje za vážnější hrozbu než

---

²⁶ Ibid. str. 30-1.

²⁷ Rürup, Reinhard. Problems..., str. 117.

²⁸ Winkler, August Heinrich. *Deutsche...*, str. 362.

dohodové mocnosti.²⁹ Ruská revoluce představovala chaos, občanskou válku a teror. SPD se obávala obdobného vývoje i v Německu, odmítla tudíž revoluci a přiklonila se k cestě postupných reforem.³⁰ Přesně v duchu této politiky postupoval Noske po příjezdu do Kielu. Nechal se vojenskými radami zvolit guvernérem a přitom jezdil od posádky k posádce, aby ukončil povstání, jež osobně ostře odsuzoval.³¹ Sociální demokracie dokonce ani neprosazovala vznik republiky. Vůdci SPD byli přesvědčení monarchisté a dělali, co mohli, aby monarchii zachránili. Ebert přesvědčoval generála Groenera na schůzce konané 6. listopadu, aby donutil císaře k abdikaci. Regentem se měl stát některý z Vilémových synů. Další ze sociálních demokratů, Südekum, se dokonce rozplakal, když přesvědčoval Groenera, že nejsou odpůrci monarchie a že abdikace císaře nemá v žádném případě znamenat konec monarchie.³² „Způsob jímž se (...) revoluce sama sterilizovala, byl všude stejný: námořníci a vojáci začali, dělníci se přidali; dělnické a vojenské rady začaly mobilizovat masy; poté se spojily s etablovanou levicí (...), která žádnou revoluci nechtěla.“³³ SPD se do čela rad postavila spíše ze strachu, aby tak neučinila radikální levice.

3. Události 9. listopadu roku 1918

Poslední pokus sociálních demokratů o dohodu s OHL zkrachoval 6. listopadu, kdy Groener odmítl jakoukoliv debatu o regentství a abdikaci císaře. Koncept vedení SPD na záchranu monarchie selhal. Nyní začala SPD pod tlakem revolučních událostí v severním Německu a z obav před radikalizací situace ultimativně žádat císařovu abdikaci. Původně požadovala jeho abdikaci do 8. listopadu, později tento termín prodloužila do 9. listopadu. Kancléř se ocitl pod tlakem z obav, že pokud tak císař neučiní, nebude v silách SPD udržet kontrolu nad vývojem v zemi a zabránit blížící se občanské válce.³⁴ Max Bádenský vzpomínal, že když mu Ebert a Scheidemann předkládali ultimátum a vysvětlovali své důvody, necítil z jejich strany žádné hrozby či

---

²⁹ Maehl, William. The Anti-Russian Tide in German Socialism, 1918-1920. *American Slavic and East European Review*, Vol. 18, No. 2, 1959, str. 189.

³⁰ Ibid. str. 362.

³¹ Malanowski, Wolfgang. *Novemberrevolution 1918*. Spiegel-Verlag, Hamburg 1968, str. 22.

³² Ibid. str. 34.

³³ Ibid. str. 37.

³⁴ Nipperday, Thomas. *Deutsche...*, str. 873.

vzpurnost, ale naopak obrovský strach, že jim a jejich straně mizí politická moc.³⁵ Ráno 9. listopadu dospěla revoluční vlna do hlavního města. Události uspíšil svým jednáním generál von Linsingen, který nechal zatknout jednoho z vůdců radikální levice Ernsta Däumiga a ustanovil bezpečnostní hlídky ve velkých podnicích. Když se o těchto událostech dozvěděl Otto Wels, okresní tajemník SPD, vyzval dělníky jménem sociální demokracie ke generální stávce a k „rozhodujícímu boji pod starým společným praporem.“³⁶ V 9 hodin vyhlásili sociální demokraté generální stávku. O chvíli později vystoupil Scheidemann z vlády. Na schůzi parlamentní frakce SPD prohlásil Ebert, že již probíhají jednání s dělníky i USPD. Cílem SPD bylo postupovat společně s dělníky a USPD a následně „uchopit moc, důsledně a beze zbytku, podobně jako v Mnichově, ale pokud možno bez krveprolití.“³⁷ Davy demonstrantů mířily k parlamentní čtvrti a k budově Říšského sněmu.³⁸ Různé vojenské oddíly, které měly být připravené potlačit revoluci, přecházely spontánně na stranu revolucionářů.³⁹ Wells se vydal do Alexanderských kasáren, aby vojákům vysvětlil stávající politickou situaci. „Neptám se, ke které straně patříte. Pokud chcete, aby v budoucnu německý národ mohl svobodně rozhodovat o svém osudu, pak buďte dnes k dispozici sociální demokracii. Stvrďte to zvoláním: Ať žije mír! Sláva svobodnému německému lidu, ať žije svobodná republika!“⁴⁰ Konfrontace se zdála neodvratitelná, revolucionáři postupovali dále do centra. Obrovský dav tvořili jak radikální dělníci, vyzbrojení granáty a revolvery, tak i ženy a děti s rudými vlajkami.⁴¹ Max Bádenský netrpělivě čekal na zprávu o císařově abdikaci, a když stále nepřicházela, rozhodl se jednat na vlastní pěst. Vydal prohlášení o císařově abdikaci, ačkoli věděl, že je lživé. Toto prohlášení nechal zveřejnit v tisku a předal úřad kancléře Ebertovi. Tento krok, kdy kancléř svévolně jmenoval svého nástupce, byl pochopitelně naprosto protiústavní, až revoluční, ale vzhledem k okolnostem asi jediný možný. Méně pochopitelné už je, že Ebert byl ochoten stát se „konkurzním správcem“ morálně, politicky, vojensky i hospodářsky bankrotujícího císařství.⁴²

---

³⁵ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 51.

³⁶ Winkler, August Heinrich. *Deutsche...*, str. 370.

³⁷ *Ibid.* str. 370.

³⁸ Potthoff, Heinrich. *Die Sozialdemokratie von den Anfängen bis 1945*. Verlag Neue Gesellschaft GmbH, Bonn-Bad Godesberg 1974, str. 71.

³⁹ Koch, Hans Jörg. *Der 9. November...*, str. 25.

⁴⁰ *Ibid.* str. 26.

⁴¹ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 52-3.

⁴² Witt, Peter-Christian. *Friedrich Ebert*. Verlag Neue Gesellschaft GmbH, Bonn 1987, str. 95.

Císař posléze souhlasil s odchodem do exilu a 28.11. se oficiálně zřekl trůnu; 1.12. se trůnu zřekl i korunní princ Vilém.⁴³ Ebertovým prvním aktem v novém úřadu bylo svolání, ve kterém se marně snažil přesvědčit spoluobčany, aby opustili ulice.⁴⁴ Ještě 9. listopadu se Ebert nevzdával naděje na záchranu monarchie, otázku budoucí státní formy mělo rozhodnout až řádně zvolené ústavodárné Národní shromáždění. Sociálnědemokratický poslanec Otto Landsberg potvrdil, že „vedoucí soudruzi nepomýšleli na vyhlášení republiky.“⁴⁵ To se však ukázalo jako naprosto iluzorní a politicky nerealistické. Až když hrozba, že Spartakisté vyhlásí republiku rad, byla zcela zřejmá, zareagoval improvizovaně a bez porady s ostatními členy užšího vedení Philipp Scheidemann. Přistoupil k oknu říšského sněmu a zvolal: „Německý lid zvítězil na celé čáře. Vše staré, ztrouchnivělé, se zhroutilo; je konec militarismu! Hohenzollernové abdikovali! Ať žije Německá republika!“⁴⁶ Přestože ze státoprávního hlediska bylo jeho svolání naprosto bezvýznamné, v očích veřejnosti znamenal tento den konec monarchie. Eberta jednání kolegy rozzuřilo k nepřičetnosti a křičel na Scheidemanna, že nemá žádné právo vyhlášovat republiku a že o tom, zda z Německa bude republika, či něco jiného, rozhodne Národní shromáždění.⁴⁷ Pro něj bylo již dosaženo všeho, o čem usiloval. Ebert nestál o revoluci a byl odhodlán ji ukončit za jakoukoliv cenu. Scheidemann předběhl Liebknechta, který o několik hodin později svolal z balkonu Berlínského zámku „svobodnou socialistickou republiku Německo.“⁴⁸

3.1. Rada lidových pověřenců

Zástupci obou socialistických stran se dokázali rychle dohodnout a 10. listopadu byla vytvořena provizorní republiková vláda, Rada lidových pověřenců. Ebert podporoval vstup USPD do vlády, aby tak mohl oslabit extrémně levicové křídlo USPD – Svaz Spartakovců. Tento postup byl veřejností příznivě přijat jako první krok k opětovnému sjednocení obou socialistických stran. Ještě téhož dne se nová vláda představila na

---

⁴³ Moravcová, Dagmar. *Výmarská...*, str. 20.

⁴⁴ Příloha č. 1

⁴⁵ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 56.

⁴⁶ Kolb, Eberhard. *1918/19: Steckengebliebene Revolution*. In Stern, Carola. Winkler, Heinrich August. *Wendepunkte deutscher Geschichte 1848-1990*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main. 1994, str. 108.

⁴⁷ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 57.

⁴⁸ Moravcová, Dagmar. *Výmarská...*, str. 20.

shromáždění berlínských vojenských a dělnických rad, které souhlasně přijalo dohodu socialistických stran o vytvoření společné vlády. Levicoví radikálové sice prosadili vznik výkonné rady jakožto kontrolního orgánu a protiváhy k radě lidových pověřenců, ale tato výkonná rada neměla v praxi žádný význam.⁴⁹ Tvořili ji 3 zástupci z každé strany.⁵⁰ Formálně radě spolupředsedali Ebert a Haase. Její vznik byl prvním aktem revoluce. Během dalších dní se ukázalo, že byl i jejím vrcholem.⁵¹ Rada měla sice diktátorské pravomoci, neboť země neměla císaře ani jinou hlavu státu a nebyla kontrolována parlamentem, avšak reálně stát dále řídila a ovládala stará byrokracie v čele s bývalými císařskými státními sekretáři. Ti coby šéfové nejvyšších říšských úřadů zastávali de facto ministerské posty. Ministrem války zůstal pruský generál Scheüch, ministrem zahraničí monarchista Wilhelm Heinrich Solf, ministrem vnitra a autorem budoucí ústavy se stal liberální právník Hugo Preuß, který pouhý den před svým jmenováním vyzýval buržoazii, aby se nepodřizovala nové vrchnosti.⁵² „Skutečnou moc totiž měly v rukou úřady, policejní prezidia, vrchní velitelství a justice. Pokud by si ji udržely, využily by první příležitosti k tomu, aby se revoluci pomstily.“⁵³ Vláda musela čelit obrovským problémům souvisejícím s demobilizací, přechodem k mírovému hospodářství, zajištěním zásobování a dopravy. Navíc ji čekala ještě jednání ve Versailles o poválečném uspořádání. Také německá hranice s Polskem nebyla dosud upřesněna a Poláci začali získávat oproti Němcům poprvé přesilu. V této situaci zvolila vláda cestu kompromisu se starým režimem. Zásadním problémem této kompromisní politiky byl mylný předpoklad politické neutrality úředníků a důstojníků.⁵⁴ A zde je nutno hledat největší paradox revoluce, jež vynesla k moci stranu odhodlanou bránit a zachránit to, co revoluce chtěla odstranit: starý stát a starou společnost.

O budoucím vývoji panovaly diametrálně odlišné představy. Zástupci SPD v radě žádali od počátku co nejrychlejší svolání národního shromáždění. Jejich cíle byly parlamentní demokracie a všeobecné hlasovací právo. Přestože strach z uzurpace moci, či nastolení diktatury vojenskými a dělnickými radami nebyl opodstatněný, byl hlavním motivem jednání především Friedricha Eberta. USPD byla nejednotná.

---

⁴⁹ Müller, Helmut. Krieger, Karl Friedrich. Vollrath, Hanna. *Dějiny Německa*. NLN, Praha 1995, str. 231-2.

⁵⁰ Za SPD to byli Ebert, Scheidemann a Landsberg, z USPD Haase, Dittmann a Barth.

⁵¹ Rürup, Reinhard. *Problems...*, str. 118.

⁵² Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 66-7.

⁵³ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 107.

⁵⁴ Rürup, Reinhard. *Problems...*, str. 124.

Pravicové křídlo si představovalo krátkodobé rozšíření moci rad a jejich přechodnou vládu, během níž by mohly být uskutečněny relevantní sociálně-politické změny, a následné svolání Národního shromáždění a odsunutí či zrušení rad. Menšinové levicové křídlo, ke kterému v první fázi revoluce patřili také Spartakovci a další extremistické skupiny, žádalo diktaturu proletariátu neboli rad.⁵⁵ Nakonec došlo k dohodě, že volby proběhnou 16. února. Nejvyšší revoluční orgán, Všeněmecký kongres rad, v prosinci termín posunul již na 19. ledna. To je jen další doklad toho, že rady byly sociálnědemokratického smýšlení a netoužily po vlastní diktatuře a alternativa parlamentní demokracie nebo diktatura rad nebyla aktuální! „Rady se pokládaly za pomocný oddíl vlády, kterou stále ještě považovaly za vládu revoluční.“⁵⁶

Zatímco USPD vstoupila do vlády s cílem posílit výdobytky socialistické revoluce, SPD naopak s cílem zabránit nejhoršímu. Rada dokázala během několika týdnů fungování dosáhnout i řady nezpochybnitelných úspěchů – demobilizace a relativně poklidného návratu vojáků, udržení jednoty země, či vypsání voleb do Národního shromáždění.

3.2. Pakt Ebert – Groener

Obdobně jako s byrokracií se Ebert spojil i se starou armádou, na které se cítil závislý. Večer 10. listopadu zavolal generál Groener tajnou linkou říšskému kancléři Ebertovi. Během telefonického rozhovoru došlo k dohodě o co nejužší spolupráci. Oba byli zastánci klidu a pořádku, nepřátelé revoluce a bolševismu, a oba si přáli disciplinovanou a poslušnou armádu jako záruku pořádku.⁵⁷ Pakt, který uzavřeli, zaručil kontinuitu armádního velení. Byl obnoven důstojnický sbor i jeho moc a vojenské rady byly odsunuty na druhou kolej. Za to se OHL přihlásilo k nové vládě, slíbilo ji podpořit a vojensky obsadit Berlín.⁵⁸ Význam tohoto spojení, které bylo v prosinci rozšířeno na politickou dohodu, byl nepochybný. OHL, jejíž pozice byly následkem předešlých událostí citelně ohroženy, tak překonala díky pragmatické spolupráci s vládou nejhorší období, upevnila svou moc a stala se opět významným

---

⁵⁵ Bernecker, Walther. *Die Revolution 1918/19. Von der Monarchie zur Republik.*
<http://www.stmuk.bayern.de/blz/web/100081/02.html#k07> (staženo 24.2.2008)

⁵⁶ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 108.

⁵⁷ Příloha č. 2

mocenským faktorem. Díky paktu tak armáda přečkala celou revoluci téměř beze změn. „Dohoda byla počátkem likvidace revoluce ještě předtím, než pořádně začala.“⁵⁹ Od tohoto dne spolu Ebert s Groenerem každý den konzultovali situaci. Ebert předpokládal, že pouze s pomocí OHL je možno provést návrat milionů německých vojáků zpět do vlasti. Aby udržel vojáky na své straně učinil Ebert ústupky, které již nebylo možno vzít zpět. Pozice důstojnického sboru byly posíleny a jediná možná protiváha v podobě vojenských rad byla odsunuta a byl jim přiznán toliko poradní hlas. Generál Groener se vyjádřil jasně: „Doufáme, že díky naší činnosti zůstane část moci v novém státě zachována vojsku a důstojnickému sboru. Podaří-li se to, bude navzdory revoluci ten nejlepší a nejsilnější element starého prušáctví v novém Německu zachráněn.“⁶⁰ Později Groener prohlásil, že se dohoda osvědčila.⁶¹

Ebert se hrozil opakování ruského vývoje, kdy se vojenská moc prakticky rozpadla, resp. přestala existovat coby instrument ústřední vlády, a díky mocenskému vakuu se k moci dostali početné slabí, ale organizovaní a ozbrojení bolševici. Vláda v Německu nedisponovala žádnou ozbrojenou složkou, která by bránila zemi proti pravicovému puči vedenému armádou, nebo proti případným levicovým pokusům o převrat, čehož se Ebert velmi obával, neboť přeceňoval skutečnou sílu extremistické levice. Paktem zabil Ebert dvě mouchy jednou ranou, jelikož získal mocenskou oporu k prosazování vlastní politiky, a navíc díky úzké spolupráci s OHL kleslo nebezpečí armádního převratu na minimum. Dalším Ebertovým motivem byla velmi nepřehledná situace na východě země. „Byla to tedy kombinace vnitropolitických a zahraničněpolitických důvodů, které přiměly Eberta přistoupit na nabídku OHL.“⁶² Ebert a SPD kalkulovali, že po úspěšných volbách do Národního shromáždění se armádní velení promění v apolitickou jednotku věrně sloužící republice. Pozice OHL byla v listopadu 1918 velmi ohrožena. Po abdikaci císaře v podstatě ztratila svou legitimitu a navíc se události uvnitř armády čím dál více vymykaly její kontrole. OHL doufala, že díky spojení s vládou a po odeznění revolučních nepokojů se jim podaří posílit nejen vlastní pozici, nýbrž také pozice politické reakce. Na rozdíl od

---

⁵⁸ Koch, Hans Jörg. *Der 9. November...*, str. 33.

⁵⁹ Bernecker, Walther. *Die Revolution 1918/19. Von der Monarchie zur Republik.*
<http://www.stmuk.bayern.de/blz/web/100081/02.html#k08> (staženo 26.2.2008)

⁶⁰ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 71.

⁶¹ Ibid. str. 71.

⁶² Witt, Peter-Christian. *Friedrich...*, str. 101-2.

kalkulu SPD se předpoklad OHL splnil. Především proto, že Rada lidových opověřenců nedostatečně kontrolovala armádu.⁶³

Díky paktu získala SPD podporu mocenského faktoru, který ji pomohl během vánoční krize a lednového povstání udržet moc. Druhou stranou téže mince však bylo, že kvůli spolupráci s elitou a symbolem císařského Německa, jímž armáda byla, ztratila SPD celou řadu vlastních příznivců, kteří se – zklamáni vývojem situace – začali přiklánět na stranu USPD a později KPD.

4. Vánoční krize

Shoda mezi USPD a SPD byla pouze zdánlivá. Zatímco členové SPD v Radě lidových pověřenců neměli zájem řešit nic než nejnnutnější a nejakutnější otázky, a vše ostatní přenechat až Národnímu shromáždění, USPD tlačila na demokratizaci armády, rozpuštění starého úřednictva a důstojnického sboru a na jejich nahrazení radami. Jelikož se však USPD ve vládě nedokázala prosadit a neměla většinu ani v radách, přenášel se postupem času boj o moc a charakter revoluce zpět na ulici.

V zásadě čekala SPD na klidnější časy, což však zároveň znamenalo rezignaci na jakékoliv zásadní revoluční změny, neboť stabilizovaná společnost je zpravidla mnohem méně ochotná k revolučním přeměnám. Politika SPD spočívala především v zabránění riziku radikalizace, ale sama tato politika k radikalizaci vedla. Následkem nedostatečných změn a reforem byla radikalizace mas a jejich postupný rozchod s politikou sociální demokracie.⁶⁴ Čím více se SPD přikláněla k pravici, tím rychleji rostla podpora a radikalizace levice. A čím více dělníků přivedla malá skupinka Spartakovců kolem Luxemburgové a Liebknechta na ulici, tím silnější bylo pouto mezi sociální demokracií a starou byrokracií a armádou. Najednou zde opět stála stará konzervativní pravice. Věrnost císaři, antisemitismus a antibolševismus - to byl jejich myšlenkový svět. V prosinci došlo k další fázi revoluce, do protiofenzivy však přešla kontrarevoluce. Tehdy ještě nebylo známo, že Ebert s Groenerem vytvořili detailní plán, podle něhož mělo být do Berlína přesunuto 10 divizí s úkolem zbavit vojenské a dělnické rady moci. „Šlo o to (...) zbavit dělnické a vojenské rady v Berlíně

---

⁶³ Ibid. str.102.

moci. (...) Pan Ebert pochopitelně souhlasil, že vojáci musí narukovat s ostrou municí“⁶⁵ 6. prosince byla násilím rozeznána povolená demonstrace, po zásahu vojska zůstalo na ulici 16 mrtvých a 12 těžce zraněných.⁶⁶ Téhož dne obsadil jiný oddíl berlínskou poslaneckou sněmovnu a zatkl členy výkonného výboru dělnických a vojenských rad. Čtyři dny nato vpochodovaly do Berlína divize navrátivšího se vojska – přesně podle plánu. Jenže záměr znovunastolení pevné vlády a pořádku v Berlíně se neuskutečnil. Proč, to objasňují slova generála Groenera: „Ve vojsku se projevila tak silná touha po domově, že s těmito deseti divizemi se nedalo absolutně nic počít a celý program vyčištění Berlína od bolševických živlů, odzbrojení atd. nemohl než ztroskotat.“⁶⁷ Selhání plánu tedy nezavinila sociálnědemokratická vláda, ani to nebylo v jejím zájmu. Příčinou byla únava vojáků a jejich neochota bojovat jak pro revoluci, tak pro restauraci. Konspirace Eberta se starou armádou však urychlovala další radikalizaci levice.

V Berlínském zámku byla ubytována lidová námořní divize. Ta byla považována za elitní revoluční vojsko. Od poloviny prosince se velitel Berlína Otto Wels zjevně snažil o její rozpuštění. Jako donucovacího prostředku použil zastavení žoldu a jeho vyplacení podmínil vyklizením zámku a redukcí mužstva na 600 mužů.⁶⁸ Námořníci žádali náhradní ubytování a vyplacení žoldu. 23. prosince jim došla trpělivost, a místo na velitelství zamířili přímo do říšského kancléřství. Zde panovala krizová nálada. Zatímco zástupci USPD jednali s námořníky jako s přáteli, pro SPD to byli nepřátelé. Přesto se nakonec kolem 16. hodiny dostavil mluvčí námořníků Dorrenbach k Emilu Barthovi a předal mu klíče. Wels se však dále zdráhal žold vyplatit. To byla poslední kapka, po ní námořníci obsadili budovu kancléřství.⁶⁹ Ebert se tajnou linkou spojil s OHL, jmenovitě s majorem Kurtem von Schleicherem, který mu přislíbil okamžitou pomoc oddílů věrných vládě. Kolem 23. hodiny se situace zdánlivě uklidnila, když námořníci přistoupili na všechny požadavky vlády. V tuto chvíli zasáhl generál Groener, který tlačil na Eberta: „Musím Vás poprosit o vysvětlení, co mají znamenat

---

⁶⁴ Rürup, Reinhard. *Die Revolution 1918/19 in der deutschen Geschichte*. Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn 1993, str. 14.

⁶⁵ General Groener über die Pläne beim Truppeneinzug in Berlin am 10.12.1918. In: *Die Deutsche Revolution 1918 – 1919 Dokumente*. Hrs von Ritter, Gerhard A. Miller, Susanne. Fischer. Frankfurt am Main 1983.

⁶⁶ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 76.

⁶⁷ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 113.

⁶⁸ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 88.

⁶⁹ Haffner, Sebastian. *Německár...*, str. 119-121.

nejnovější ústupky námořníkům (...) tímto jednáním přijdete o podporu i těch posledních jednotek, které jsou věrné důstojníkům.“⁷⁰ Na Štědrý den tak nakonec přece jen došlo k bojům v ulicích Berlína. Ale vše se vyvinulo jinak než Ebert a Groener očekávali. Námořníci, posílení řadou sympatizujících Berlíňanů, útok přečkali a sami přešli do protiútoků. Jednotky, které nad ránem útok zahájily, se zavázaly k opuštění bojiště. Kdyby měla revoluce nějaké vedení, nestálo by jí 24. prosince v cestě k moci vůbec nic. „Revoluce však žádné vedení neměla; svou obrovskou šanci neviděla, a kromě toho – byly přece Vánoce. Námořníci konečně dostali své peníze, bojovali a zvítězili, a teď chtěli oslavovat a odpočívat.“⁷¹ Slova Friedricha Eberta „Všechny pokusy o znovunastolení starého režimu rozdrtíme s největší rozhodností“⁷², která opakovaně pronesl na zasedáních vládního kabinetu, znějí jako výsměšná ironie: Následkem porážky vládních jednotek bylo urychlené budování dobrovolnických sborů – Freikorps, které měly být propříště nasazovány proti vnitropolitickým nepřátelům.

4.1. Odchod USPD z vlády a založení Komunistické strany Německa

Jednotná socialistická fronta byla nyní definitivně odsouzena k zániku. Prosincové události ještě více prohloubily rozpory mezi oběma socialistickými stranami. Zásadní rozdíly v pohledech na politický kurz byly neslučitelné se společnou konstruktivní vládou. Nezávislí, vedeni Haasem, neviděli jinou možnost než odejít z vlády. Nechtěli být spojováni s událostmi z 24. prosince, k nimž došlo bez jejich souhlasu a přičinění. Levicové křídlo uvnitř USPD začalo získávat větší vliv. Členové USPD nakonec opustili vládu 28. prosince, nahrazeni byli Gustavem Noskem a Rudolfem Wissellem z SPD, která nyní ovládala veškerou exekutivu.⁷³ „Vystupujeme z vlády a tento krok odůvodňujeme následovně: Krvavou lázeň 24. prosince 1918 způsobilo, že lidové pověřenci Ebert, Scheidemann, Landsberg dali ministru války pokyn k neomezenému použití síly. K osvobození (...) Welse nebyl tento pokyn ani nutný, ani účelný. Welsův život byl nejvíce ohrožen kanonádou na budovu, ve které se nacházel. (...) Lidové pověřenci Ebert, Scheidemann a Landsberg během této doby nepodnikli jediný krok,

⁷⁰ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 90.

⁷¹ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 125.

⁷² Witt, Peter-Christian. *Friedrich...*, str. 103.

⁷³ <http://www.dhm.de/lemo/html/weimar/revolution/index.html> (staženo 4.3. 2008).

aby dohlédli nad plněním pokynu, který se rovnal plné moci pro všechny případy.⁷⁴ Cílem vlády byla parlamentní demokracie, volby do národního shromáždění a následná vláda SPD podpořená a legitimizovaná většinou obyvatel, která by mohla v klidu a pořádku demokratických poměrů přistoupit k reformám. Svévolný postup některých rad a masové akce považovala řada předních sociálních demokratů za zradu demokratických principů.⁷⁵

30. prosince pak došlo k založení Komunistické strany Německa (KPD). Podle názorů jejích zakladatelů selhaly SPD i USPD jako revoluční strany, proto se vytvoření vlastní strany jevilo jako logická konsekvence. Strana vznikla na berlínském stranickém sjezdu sloučením Spartakovců kolem Luxemburgové a Liebknechta a brémských levicových radikálů. Program KPD počítal s pokračováním a završením revoluce a zřízením republiky rad.⁷⁶ Cílem KPD bylo posílení moci rad, odzbrojení policistů a vojáků starého režimu a ozbrojení veškerého dospělého mužského proletariátu. Již na zakládajícím sjezdu se objevily rozpory mezi intelektuální špičkou strany a její členskou základnou. Většina členů strany žádala okamžitou akci. Luxemburgová se je marně pokoušela upozornit, že stojí teprve na začátku revoluce, její program sestával z dlouhodobého prosazování socialismu i s pomocí Národního shromáždění. Mladí radikálové však chtěli přímou a ráznou akci a poměrem hlasů 62:23 nakonec KPD odmítla účast na volbách do Národního shromáždění.⁷⁷ „Národní shromáždění je prapor kontrarevoluce (...) cesta proletariátu k vítězství vede pouze přes mrtvolu Národního shromáždění.“⁷⁸

5. Lednové povstání

Na počátku ledna roku 1919 došlo k rychlé politické eskalaci. Ve dnech 5.-12. ledna se s definitivní platností rozhodlo o osudu revoluce – Eberhard Kolb mluví o „bitvě na

---

⁷⁴ Antwort der Volksbeauftragten Haase, Dittmann und Barth vom 29. 12. 1918 auf die Erklärung des Zentralrats. In: Die Deutsche Revolution 1918 – 1919 Dokumente. Hrs von Ritter, Gerhard A. Miller, Susanne. Fischer. Frankfurt am Main 1983.

⁷⁵ Potthoff, Heinrich. *Die Sozialdemokratie...*, str. 75.

⁷⁶ Müller, Helmut. Krieger, Karl Friedrich. Vollrath, Hanna. *Dějiny...*, str. 242.

⁷⁷ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 95.

⁷⁸ Diskussion auf dem Gründungsparteitag der KPD über die Frage der Beteiligung an den Wahlen zur Nationalversammlung, 30.12.1918. In: Die Deutsche Revolution 1918 – 1919 Dokumente. Hrs von Ritter, Gerhard A. Miller, Susanne. Fischer. Frankfurt am Main 1983.

Marně této revoluce“.⁷⁹ Tento týden zasadil poslední ránu socialistické jednotě. SPD zvolila strategii, která měla za následek, že během roku a půl ztratila polovinu voličů a o pár let později se ocitla v bezvýchodné situaci, ohrožována zleva komunisty a zprava národními socialisty. „Byla to paradoxní revoluce: Nikoliv levice proti pravici, nýbrž levice proti úplné levici.“⁸⁰ Události se daly do pohybu 4. ledna, kdy pruská vláda odvolala berlínského policejního prezidenta Emila Eichhorna, člena USPD. Haffner mluví o Eichhornovi jako o muži, který doposud nesehrál žádnou významnou roli a který se vzepřel svému odvolání.⁸¹ To však není přesné, neboť Eichhorn zorganizoval soukromou armádu o síle téměř dvou tisíc levicových radikálů a během vánoční krize otevřeně podporoval námořníky.⁸² Zástupci USPD, KPD a další revoluční předáci se rozhodli na protest proti odvolání Eichhorna zorganizovat na 5. ledna masovou demonstraci. Ta se skutečně konala. 5. ledna se v centru Berlína sešly tisíce lidí, někteří ozbrojeni. Během dne se poklidná demonstrace změnila v ozbrojenou akci. Davy demonstrantů obsazovaly budovy nádraží a nejvýznamnějších nakladatelství. Berlín se stal místem spontánního masového protestu bez reálné vůle k moci, nejednalo se o povstání Spartakovců. Lídři Spartakovců byli mnohem spíše prostými účastníky než vůdci či organizátory.⁸³ „Byl vytvořen provizorní revoluční výbor (...), prohlásil, že prozatím převzal vládní záležitosti. Výzva k znovuzahájení bojů (...) byla tím jediným, co výbor dokázal.“⁸⁴ Druhý den se demonstranti opět sešli, avšak ze strany výboru se žádného vedení nedočkali, a proto začali jednat z vlastní vůle. Žádný akční či dokonce revoluční program neexistoval. Bývalí lidoví pověřenci z řad USPD se nabídli jako zprostředkovatelé jednání, Ebert na to přistoupil s podmínkou, že povstalci vyklidí redakce novin. Revoluční výbor, trápen pochybnostmi, zda bude schopen zajistit vyklizení redakcí, k jejichž obsazení nedal příkaz, a který nad ozbrojenými skupinami neměl žádnou moc a ani nevěděl, kdo jim velí, (což však nesmělo vyjít najevo) vyslovil svůj nesouhlas. Ebert veřejně prohlašoval, že vládní jednotky v žádném případě nesáhnou ke zbraním.⁸⁵ Šéf SPD záměrně protahoval jednání a mezitím

---

⁷⁹ Kolb, Eberhard. *1918/19: Steckengebliebene...*, str. 119.

⁸⁰ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 96.

⁸¹ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 129.

⁸² Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 97.

⁸³ Rürup, Reinhard. *Problems...*, str. 131.

⁸⁴ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 134.

⁸⁵ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 103.

v tichosti připravoval ozbrojené potlačení revoluce. Vrchním velitelem byl jmenován Noske, který to okomentoval slovy: „Pro mne za mne, někdo musí být krvežíznivcem.“⁸⁶ Pod jeho dohledem byly již od listopadu potají budovány dobrovolnické oddíly (Freikorps). Tvořili je bývalí frontovní vojáci, kteří po skončení války a vypuknutí revoluce ztratili perspektivu a jistou budoucnost. V drtivé většině byli monarchisticky, antidemokraticky, antirevolučně a extrémně pravicově orientováni. Menší oddíly sestávaly zhruba ze dvou až deseti tisíc mužů, celkově bylo ve Freikorps postupem času organizováno až 400 tisíc mužů.⁸⁷ Tyto sbory dobrovolníků však do Berlína vstoupily, až když bylo po bitvě. Ebert nechtěl čekat, až budou Freikorps připraveny k útoku. „Berlín byl stále ještě zmítán generální stávkou, redakce novin i nádraží byla i nadále obsazená, na policejním prezidiu ještě stále pobýval revoluční výbor a na severu a na východě probíhala masová shromáždění.“⁸⁸ Rozhodnutí nakonec přišlo ve dnech 9.-12. ledna, kdy byla revoluce na Ebertův rozkaz násilím poražena pomocí berlínských jednotek, tvořených konzervativními vojáky věrnými vládě a pravicovými radikály. Nejtěžší boje byly svedeny o budovu nakladatelství Vorwärts. Povstalci se dlouho úspěšně bránili, později však vyslali několik parlamentářů s bílou vlajkou, kteří měli vyjednat volný odchod z budovy. Jeden z nich byl poslán zpět s jedinou podmínkou bezpodmínečné kapitulace, ostatní byli zadrženi, mučeni a zastřeleni.⁸⁹ Budova byla obsazena a její obránci zajati. Dokonce přišel rozkaz, aby byli všichni postříleni, což však důstojník ze staré školy, major von Stephani, odmítl.⁹⁰ „Rozkaz k povraždění všech zajatců, který přišel údajně přímo z říšského kancléřství, byl později odvolán a nikdy se neobjasnilo, kdo ho vydal.“⁹¹ Přesto docházelo k řadě excesů, pravicoví radikálové měli takřka volné pole působnosti a mstili se na poražených revolucionářích. Vojáci 5. gardového pluku obsadili 10. ledna budovu radnice ve Spandau a zajali povstalce. Čtyři z nich byli stráží „zastřeleni na útěku“ - převáženi v jedoucím autě.⁹² Revoluce byla poražena, nebyla to však revoluce spartakovců či komunistů. „KS Německa lednové povstání nepředvíдалa, nechtěla, neplánovala, ani nevedla. Dokonce se mas

---

⁸⁶ Ibid. str. 97.

⁸⁷ <http://www.dhm.de/lemo/html/weimar/gewalt/freikorps/index.html> (staženo 18.3. 2008)

⁸⁸ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 138.

⁸⁹ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 104.

⁹⁰ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 139.

⁹¹ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 105.

⁹² Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 103.

bez vedení a bez jasného programu obávala. Tak masové povstání předtím, než je strana náležitě připravena, je dokonce proti všem jejím regulím! (...) povstání bylo jen a pouze spontánním dílem dělnických mas, týchž mas, které provedly listopadovou revoluci. Netvořili je Spartakovci nebo komunisté, nýbrž převážně sociální demokraté, pro něž lednové povstání nebylo ničím jiným, než povstáním listopadovým.⁹³

5.1. Zavraždění Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové

Po potlačení lednového povstání došlo k obsazení sídel centrálních orgánů KPD a k demolici veškerého jejich zařízení. Vůdci Spartakovců, kterým se nepodařilo ukrýt do ilegality, byli zatčeni. Luxemburgová a Liebknecht však nenásledovali příkladu Marxe, Engelse či Lenina, a i přes varování svých přátel odmítli opustit Německo a uchýlit se do zahraničí. Oba dva chtěli pokračovat především v publicistické činnosti. Přestože jejich role během revoluce byla zanedbatelná, stala se jejich smrt jejím symbolem. A to přesto, že ani jeden z nich neměl reálnou moc, ba ani vliv. Jejich zavraždění bylo naplánováno během prosince roku 1918. „Již v noci z 9. na 10. prosince vnikli vojáci druhého gardového pluku do redakce novin Die Rote Fahne (Rudý prapor, pozn. M.L.) s úmyslem zavraždit Liebknechta. V procesu, který měl tuto událost prošetřit, vypovídalo šest svědků v tom smyslu, že již v té době byla na Liebknechta a Luxemburgovou vypsána odměna ve výši 50 000 marek. Vypsali ji Scheidemann a jeho blízký přítel, válečný zbohatlík, milionář Georg Sklarz.“⁹⁴ Rozkaz k zavraždění nebyl sice vydán písemně, avšak podle svědectví řady vojáků byla tato informace, včetně informací o odměně vypsané na jejich hlavu, všeobecně známá.⁹⁵ V den svého zatčení napsali Liebknecht i Luxemburgová své poslední články. Článek Luxemburgové byl zakončen slovy: „Vy tupí biřicové! Váš pořádek stojí na hliněných nohou. Revoluce se již zítra s řinčením pozvedne k výšinám a k vašemu úděsu hlásné trouby rozšíří zvěst ‚Byla jsem a budu!‘“⁹⁶ Liebknechtův článek⁹⁷ končí obdobně: „Kdo jsou dnes poraženi, budou zítra vítězi (...) Navzdory

---

⁹³ Ibid. str 141.

⁹⁴ Ibid. str. 151-2.

⁹⁵ <http://www.novemberrevolution.de> (staženo 25.3.2008)

⁹⁶ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 153.

⁹⁷ Příloha č. 3

všemu!“⁹⁸ Dnes vypadají oba články jako dopisy na rozloučenou. Vůdci Spartakovců neměli na průběh a hlavní aktéry revoluce takřka žádný vliv. Jejím symbolem se stali až po svém zavraždění. Karl Liebknecht absolvoval pouze několik málo veřejných vystoupení, Rosa Luxemburgová ani jedno. Jejich činnost žurnalistická byla mnohem významnější než činnost politická. Především Luxemburgová v novinách *Die Rote Fahne* velmi kriticky a jasnozřivě analyzovala revoluci. Svými útoky na neupřímnost SPD, nejednotnost USPD a nekoncepčnost revolučních aktérů si vytvořila řadou vlivných nepřátel. Zavraždění obou Spartakovců bylo připravováno již od prosince roku 1918, kdy se v ulicích Berlína začaly objevovat plakáty s hesly „Zabte Liebknechta! Pak budete mít mír, práci i chléb!“⁹⁹ Kromě vypsání vysoké odměny na hlavy obou vůdců byli vojáci byli povzbuzováni i svými nadřízenými, například generál Georg Maercker pronesl ke svým dobrovolnickým sborům: „Ohrožení je velmi vážné, Rosa Luxemburgová je ďáblice a Liebknecht je mizera, který se nezastaví před ničím.“¹⁰⁰ Večer 15. ledna byli Liebknecht a Luxemburgová zatčeni a převezeni do hotelu Eden, kde sídlil hlavní stan gardové jízdní střelecké divize. V hotelu byli vystaveni několikahodinovému výslechu, týrání a mučení. Co se však přesně událo během oněch hodin, nebylo nikdy přesvědčivě objasněno. Kapitán Pabst, kterého Noske nazýval svým „nejagilnějším důstojníkem“, rozkázal, aby byli oba „političtí svůdci“ při transportu do vyšetřovací vazby zlikvidováni.¹⁰¹ Pabst později vypověděl, že mu Gustav Noske v přítomnosti Friedricha Eberta rozkázal vůdce Spartakistů zavraždit. Avšak další svědkové tvrdili, že zavraždění obou socialistů, dlouholetých stranických kolegů, Eberta hluboce zasáhlo. Vraždy měly vypadat jako atentáty. Luxemburgová, zbitá do bezvědomí, byla střelena do hlavy a vhozena do Landwehrkanalu. Její tělo bylo nalezeno až 1. června 1919. Liebknecht byl komandem smrti donucen vystoupit z vozu a byl „zastřelen při pokusu o útěk“. Jeho tělo bylo předáno soudnímu lékařství jako mrtvola neznámého muže. Mezi svědky událostí v hotelu Eden byl i Wilhelm Pieck, který byl jako jeden z vůdců KPD též zatčen. Zachránil se však útekem při převozu do vězení. Trestní stíhání vrahů se snažil iniciovat Leo Jogiches, bývalý partner Luxemburgové, který převzal vedení

---

⁹⁸ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 153-4.

⁹⁹ Ibid. str. 151.

¹⁰⁰ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 105.

¹⁰¹ Ibid. str. 106.

KPD. Také on se však stal obětí vrahů z Freikorps. Byl zatčen a ve vězení zavražděn.

Vrahové byli ve frašce s názvem soudní řízení z větší části zbaveni viny, případně odsouzeni za „přečin ve strážní službě“, načež jim bylo umožněno uprchnout. Reakce buržoazního, ale i sociálnědemokratického tisku byla obdobná. Většina článků se předháněla ve zkreslujícím popisu událostí a ve vychvalování vražd. S tímto hodnocením se setkáváme velmi dlouho, ještě v roce 1954 napsal právník a liberál Erich Eyck: „Neomlouváme vraždu, když připomínáme staré rčení, jež praví, že kdo vytasí meč, má být mečem sražen k zemi. A dočkali jsme se tolika krvavých činů od stejně smýšlejících soudruhů Liebknechta a Luxemburgové, než aby právě jejich osud mohl být vnímán se zvláštním odporem.“¹⁰² Bulletin des Presse- und Informationsamtes der Bundesregierung (Nr. 27) z roku 1962 vraždy označil za „zastřelení dle stanného práva“. Vraždy zapůsobily i na velikou část dělníků, kteří politické názory obětí rozhodně nesdíleli. Valné shromáždění dělnických a vojenských rad schválilo s přispěním řady hlasů sociálních demokratů 17. ledna odsuzující rezoluci. V této rezoluci protestovaly rady proti svévolnému vraždění, zatýkání a pronásledování a vyzvaly dělnictvo, aby za použití všech prostředků vystoupilo proti kastě militaristů a donutilo vládu konat její povinnost.¹⁰³ Vraždy, spáchané 15. ledna 1919 na rozkaz či minimálně s tichým souhlasem předních vládních činníků, předcházely tisícům dalších politicky motivovaných vražd, které provázely existenci Výmarské republiky.

Nasazení vojáků a Freikorps proti demonstrantům, role Noskeho, absolutní podcenění přicházejícího nebezpečí zprava a bestiální vraždy Liebknechta a Luxemburgové zmobilizovaly proti vládě nejen radikály, ale zatížily i její příznivce. „Lednové povstání znamenalo bod obratu. (...) sociálními demokraty reprezentovaný element demokratické a sociální přeměny společnosti byl rozervaný a rozedřený. Sociálnědemokratickými lidovými pověřenci vytvořená parlamentně-demokratická republika mohla získat touženou a silnou základnu pouze v případě, kdyby demokracie nebyla vznikla v kasárnách, úřadech a továrnách, ale kdyby bylo došlo k zásadním a hlubokým změnám ve struktuře a uspořádání byrokracie a

---

¹⁰² Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 157.

¹⁰³ Kolb, Eberhard. *1918/19: Steckengebliebene...*, str.119.

hospodářství.“¹⁰⁴ I voliči sociálních demokratů a nezávislých kritizovali vládu, která zanedbala to, co bylo nutné k zajištění revoluce: „odstranit reakčního ducha ze všech správních úřadů, zahájit zestátnění těžářského průmyslu a stanovit právo na vyvlastnění majetku velkostatkářů.“¹⁰⁵

Německý komunismus se nikdy nevzpamatoval ze smrti svých dvou nejschopnějších vůdců. „Bylo to hrozný neštěstí, že tyhle dva velcí představitelé (...) svobodomyšlného, radikálního socialismu byli zavražděni. (...) oslabilo se neleninské komunistické křídlo“¹⁰⁶ KPD činila z vražd politicky odpovědnou SPD, ta naopak předhazovala KPD, že ji svým nesmyslným pučismem donutila k vojenskému zásahu. Oslabily se politické vazby založené kompromisu a spory se začaly řešit na ulici pomocí zbraní. Ze soupeření vznikla zapřísáhlá nenávist. Kořeny vzájemné nenávisti a nedůvěry mezi SPD a KPD sahají až do této doby. Proto nebyly tyto strany schopny spolupracovat ani když se objevil společný nepřítel v podobě NSDAP. Pro KPD zůstali sociální demokraté až do konce Výmarské republiky „Sozialfaschisten“.

6. Volby do Národního shromáždění

Potlačení lednového povstání rozhodně nevedlo k uklidnění situace, ba naopak, narůstající radikalizace zasáhla nejen Berlín, ale postupně také další, především průmyslová, centra Německa. Ve volbách do Národního shromáždění 19. ledna se ale tento vývoj ještě na výsledcích neprojevil.¹⁰⁷ Poprvé se voleb mohly zúčastnit ženy, věková hranice pro volební právo byla snížena z 25 na 20 let, což mělo za následek, že se počet oprávněných voličů zvýšil zhruba o 20 milionů. Volební účast byla na dnešní poměry obrovská – 83%, přesto však nižší než u posledních voleb do Říšského sněmu v roce 1912.¹⁰⁸ Vítězství dosáhla SPD¹⁰⁹, která získala 165 mandátů z 423, druhá skončila katolická strana Centrum s 91 mandáty následovaná levicovými liberály z DDP s 75 mandáty. USPD získala pouhých 22 mandátů. Z pravicových stran získaly nejvíce liberální DVP vedená Gustavem Stresemannem

---

¹⁰⁴ Potthoff, Heinrich. *Die Sozialdemokratie...*, str.76-7.

¹⁰⁵ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 108.

¹⁰⁶ Křen, Jan. *Téma*, ČRo6, 25.3. 2007, 20:10.

¹⁰⁷ Kolb, Eberhard. *1918/19: Steckengebliebene...*, str. 120.

¹⁰⁸ <http://www.dhm.de/lemo/html/weimar/innenpolitik/wahlen/index.html> (staženo 28.3.2008)

¹⁰⁹ Příloha č. 4

19 a konzervativní, antisemitská DNVP 44 křesel.¹¹⁰ Obě tyto strany byly tvořeny přívrženci monarchie a byly tedy nepřátelské vůči novému státu. Zbylých 7 mandátů si rozdělily malé strany. Nově vzniklá KPD se přes nesouhlas Luxemburgové a Liebknechta odmítla voleb zúčastnit. Výsledky voleb znamenaly, že socialistické strany zůstaly v menšině, což velmi posílilo sebevědomí občanských stran. Teoreticky bylo možné vytvořit vládu pouze z občanských stran, v praxi to však nepřicházelo v úvahu ani pro Centrum, ani pro DDP. Národní shromáždění se poprvé sešlo 6. února 1919 v centru Durynska ve Výmaru. Volba padla na Výmar nejen z bezpečnostních důvodů, neboť Berlín byl stále zmítán nepokoji, ale měl to být i signál vyslaný do zahraničí. Výmar, jako město kultury spojovaný s Goethem, měl oproti pruskému militarismu představovat jinou, kulturní tradici Německa.¹¹¹ Ebert předal nejvyšší moc ve státě, kterou doposud vykonávala Rada lidových pověřenců, Národnímu shromáždění.

Národní shromáždění zvolilo 11.2. 1919 Eberta říšským prezidentem celkovým počtem 277 z 379 hlasů. Ebert později jmenoval novou vládu pod vedením ministerského předsedy Scheidemanna. Tvořily ji SPD, Centrum a DDP, které dohromady získaly 78% hlasů, měly tedy jednoznačnou podporu národa.¹¹² Zdánlivě tedy existovaly dobré předpoklady pro rozvoj demokracie a parlamentarismu, ale na pravém i levém křídle se formovali nepřátelé nového uspořádání, připravení k útoku proti státu. Brutální nasazení Freikorps proti levicovým demonstrantům odcizilo dělnictvo a SPD, Versailleská mírová smlouva a pravicová agitace o „ráně dýkou do zad“ zase vytvořila dobré podmínky pro pravicový extremismus. Jedni chtěli socialismus, druzí monarchii, společnou měly nenávisť k demokracii. „(..) výsledky zemských a komunálních voleb z jara 1919 jsou výmluvné: SPD utrpěla významný, místy až dramatický úbytek hlasů; konkurenční levicová USPD zaznamenala velký vzestup a na několika místech, zejména v pravých dělnických čtvrtích, dokázala SPD předstihnout.“¹¹³ Například v Berlíně při volbách do městské rady na konci února.¹¹⁴ Výmarská koalice, která disponovala v národním shromáždění 78% hlasů, ztratila při prvních volbách do Říšského sněmu 6. června 1920 i prostou většinu a až do konce

---

¹¹⁰ Potthoff, Heinrich. *Die Sozialdemokratie...*, str. 77.

¹¹¹ Moravcová, Dagmar. *Výmarská...*, str. 32.

¹¹² Potthoff, Heinrich. *Die Sozialdemokratie...*, str. 77.

¹¹³ Kolb, Eberhard. *Revolutionsbilder...*, str. 31.

¹¹⁴ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 109.

Výmarské republiky ji už nikdy nezískala. Jedinou výjimkou bylo Prusko, kde se vláda výmarské koalice udržela s krátkými přestávkami od roku 1920 až do roku 1932.¹¹⁵

7. Občanská válka

Mezi lednem a květnem 1919 se Německo ocitlo v občanské válce. Neúspěch revoluce přinesl vlnu radikalismu. Na řadě míst docházelo ke stávkám, obsazování veřejných budov, podniků, tiskáren a zejména nakladatelství. Byly vyhlášovány republiky rad a propukaly ozbrojené srážky. Občanská válka, ke které nedošlo v listopadu 1918, se na jaře 1919 stala realitou. Původně demokratické a tolerantní hnutí však nyní vyústilo v radikální hnutí třídního boje. Během první fáze dominovaly reformní a radikálně demokratické cíle. Druhá fáze, probíhající během jara 1919, již byla poznamenána frustrací řady lidí z celkového politického vývoje. Nyní získala převahu antidemokratická a antiparlamentní tendence.¹¹⁶ Radikální část proletariátu se pokusila silou prosadit společenské změny, které se neuskutečnily v období mezi pádem monarchie a volbami do Národního shromáždění. Vládou slíbená socializace některých odvětví průmyslu sice nabyla podoby zákona, ale v takové podobě, že se na majetkových poměrech nic nezměnilo a moc zaměstnavatelů zůstala nedotčena.¹¹⁷ Revoluční centra neměla jednotné vedení ani program, vzájemné kontakty byly velmi sporadické.¹¹⁸ V prvních březnových dnech se v Berlíně konala řada demonstrací požadujících rozpuštění Freikorps, ukončení teroru "bílé gardy" a vyvlastnění majetku velkopřumyslníků a velkostatkářů. Když 4. března vstoupili berlínští železničáři do generální stávky, vyvolalo to mezi obyvatelstvem paniku z kolapsu zásobování. Tisíce dělníků se přidávaly ke stávce a znovu se domáhaly splnění cílů listopadové revoluce: uznání dělnických a vojenských rad a propuštění všech politických vězňů. Ale na rozdíl od listopadu došlo nyní během demonstrací k řadě pouličních bojů s vojáky. Do 16. března padlo v Berlíně přes 1600 lidí. Lidová námořní divize byla 10. března definitivně rozpuštěna a hned následujícího dne bylo 300 námořníků zatčeno, když si přišli pro propouštěcí papíry a žold. Desítky z nich

---

¹¹⁵ Müller, Helmut. Krieger, Karl Friedrich. Vollrath, Hanna. *Dějiny*. .. str. 237.

¹¹⁶ Kolb, Eberhard. *1918/19: Steckengebliebene...*, str.121.

¹¹⁷ Winkler, August Heinrich. *Deutsche...*, str. 396.

¹¹⁸ Rürup, Reinhard. *Problems...*, str. 132.

byly ještě téhož dne bez soudního procesu zavražděny.¹¹⁹ „Sociální revoluci, která se nakonec obrátila již pouze proti novému teroru, tak byl během tohoto „berlínského krvavého týdne“ definitivně učiněn brutální konec.“¹²⁰ Německem zmítala vlna nepokojů, pouličních bitev a vraždění. V Düsseldorfu unesli radikálové starostu, v řadě menších měst byla obsazena vydavatelství novin, pošty, radnice a další veřejné budovy. Nepokoje se objevily v Brémách, následovalo Porúří a centrální Německo. Do května zasáhly nepokoje i Bavorsko a Sasko. Ve většině případů to byly „zmatené, vzájemně spolu nesouvisející lokální bojůvky, bitky a šarvátky, ale i krvavé bitvy a masakry.“¹²¹ Říšská vláda všechny úspěšně potlačila. Pohnutky k zákrokům se lišily, jednou se stal záminkou bojkot verbování do Freikorps, jindy to, že vojenské rady odmítly opětovně zavést hodnostní označení, nebo místní nepokoje či stávky. Ve skutečnosti však šlo o likvidaci moci dělnických a vojenských rad. K potlačení nepokojů byly použity především oddíly Freikorps, jejichž počet dosáhl 68 sborů, čítajících kolem 400 000 mužů. Ebert ani Noske si nedělali starosti s brutalitou a bezohledností, s jakou tato divoká chátra zakročila proti levicovým revolucionářům, kterým oba vděčili za svou moc. Udivující je především fakt, že oba dva podporovali vyzbrojování svých úhlavních nepřátel z řad radikální pravice. „Pokud chceme udržet klid a pořádek, potřebujeme naléhavě dobrovolníky do dobrovolnického pluku Reinhard.“¹²² „Freikorps Lützow. K obraně vlasti, bojeschopní všech druhů vojska pospěšte do našich řad!“¹²³ A velitelé dobrovolnických oddílů své politické přesvědčení nijak neskrývali. Plukovník Reinhard označil vládu za bandu lumpů, kapitán Gengler napsal: „Přijde den, kdy s touto vládou zúčtuji a celé té ubohé, mizerné sebrance strhnu masku z tváře.“¹²⁴ Podplukovník Heinz pronesl: „Tento stát, zrozený ze vzpoury, bude vždy naším nepřítelem, a je lhostejné, jakou si vytvoří ústavu a kdo bude stát v jeho čele...Za říši! Za lid! Boj vládě! Smrt demokratické republice!“¹²⁵ Nejvíce obětí si nevyžádaly boje mezi vládními oddíly a slabě vyzbrojenými a nevyčvičenými oddíly povstalců. Běsy spočívající v mučení, vraždách a bití se totiž odehrávaly výhradně až poté, co vládní oddíly dosáhly

---

¹¹⁹ <http://www.novemberrevolution.de/maintext.php?cap=maerzkaempfe> (staženo 29. 3. 2008)

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 159.

¹²² Werbung für die Freikorps im Zentralorgan der SPD. In: Die Deutsche Revolution 1918 – 1919 Dokumente. Hrs von Ritter, Gerhard A. Miller, Susanne. Fischer. Frankfurt am Main 1983.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str.164-5.

¹²⁵ Ibid. str. 165.

vítězství a ze strany revolucionářů již nehrozilo žádné nebezpečí.¹²⁶ Potlačením stávek, nepokojů či experimentů s republikami rad během jara 1919 pomocí masivního nasazení vojenských oddílů byla revoluce 1918/19 definitivně poražena. „To, co začalo v listopadu 1918 jako demokratické lidové hnutí a na jaře 1919 vyústilo u jedněch v radikalizaci a u druhých v rezignaci, způsobila v neposlední řadě politická linie sledovaná vedením SPD.“¹²⁷

8. Zhodnocení a dopady zvolené sociálnědemokratické strategie

Vyvozovat závěry o možném budoucím vývoji nelze, pokud se nechceme ocitnout v rovině spekulací. Netvrdím, že kdyby bývalo vedení SPD v čele s Ebertem, Noskem a Scheidemannem jednalo jinak, historie Výmarské republiky a německé demokracie by zákonitě neskončila tak tragicky. Avšak co lze posoudit a konstatovat, je fakt, že SPD na přelomu let 1918/1919 nevyužila veškerý potenciál, který se jí tehdy nabízel. Nevyužila ho k tomu, aby uspišila odbourávání vrchnostenských struktur. SPD svou ustrašenou politikou, plnou přehnaných obav z levicových radikálů a přehnané důvěry ve špičky bývalé císařské armády a správy, nedokázala přesvědčit ani své příznivce a voliče o tom, že nové politické a společenské poměry budou pro dělníky mnohem příznivější. Výsledkem bylo, že republika a demokracie nestála na pevných základech. Řada jejích potenciálních příznivců a podporovatelů jí byla zklamaná, zatímco příslušníci kruhů, které ji zapříspěhle nenáviděly, od nichž se ani žádná loajalita k ní čekat nedala, si udrželi obrovskou ekonomickou, politickou i vojenskou moc.

Lidoví pověřenci se pravděpodobně nemohli zcela obejít bez spolupráce s císařskými elitami. Vzhledem ke komplikované a probíhající demobilizaci byla nutná jistá spolupráce s OHL, a také velká část staré byrokracie musela zůstat na svých místech, aby nedošlo ke kolapsu celého státního aparátu a správy. Při snaze o znovunastartování ekonomického života země nebylo také možné zcela obejít průmyslníky a podnikatele. Míra spolupráce a ústupnost ze strany SPD šla však daleko za hranice nezbytnosti a účelnosti. Nedošlo k vážně míněnému pokusu o

---

¹²⁶ Ibid. str. 166.

¹²⁷ Kolb, Eberhard. *Revolutionsbilder...*, str. 32.

vybudování dělnických oddílů věrných vládě a republice. Místo toho se SPD od samého počátku orientovala na OHL a budování Freikorps. „Mladých důstojníků, příznivě nakloněných reformám (...) bylo dost, ale ani Rada lidových pověřenců, ani následující koaliční vlády jim neumožnily zaujmout důležité pozice.“¹²⁸ Neexistovala ani snaha o splnění některých rozumných reformních požadavků vojenských rad. Sociální a hospodářská moc východolabských junkerů zůstala nedotčena. Nikdo ze zapřísáhlých nepřátel nového státního a společenského uspořádání nebyl revolucí významně poškozen. „Sedláci byli však hluboce rozčarováni tím, že jim republika nedala půdu, ale přinesla jim nové daně, a obrátili se zpět k pravici.“¹²⁹ Revoluci přesto nemůžeme šmahem označit za neúspěšnou, dosáhla nezpochybnitelných výsledků: definitivního pádu monarchie, prosazení všeobecného a rovného volebního práva pro muže a ženy, zavedení osmihodinového pracovního dne a počátků sociálního státu. Zvládla relativně hladký přechod od válečného hospodaření zpět k normálnímu mírovému hospodářství, spojený s mnohem menší nezaměstnaností, než jaká byla očekávána, dále vypracování v mnoha ohledech příkladné ústavy a v neposlední řadě udržení jednoty země.¹³⁰ Na druhé straně zůstalo plnění řady revolučních cílů na poloviční cestě a někdy nedospělo ani tam.. Nové politické poměry stály na velmi vratkých základech. Antidemokratické síly nevyšly z revoluce oslabeny, naopak dokázaly svou pozici stabilizovat. Koaliční spolupráce SPD a občanských stran příliš nefungovala a rozpory v rámci dělnického hnutí se rapidně zостřily. Řada výdobytků revoluce tak byla pouze dočasná, a především celá historie Výmarské republiky skončila po pouhých 14 letech v národněsocialistickém teroristickém režimu.¹³¹ „Friedrich Ebert neodhadl během revolučních měsíců správně situaci.“¹³² Výmarské republice chyběla vnitřní soudržnost. Velká část národa ji neuznávala, neuznávala porážku ve válce, ani zřeknutí se císařských barev. „Za této situace by museli ti, kteří převzali vedení, být velice silní, sebevědomí a tvůrčí, aby proti vůli tak mnohých vytvořili stát podle své vůle a představy. Očekávalo se to od sociálních demokratů.“¹³³ Ti však byli příliš opatrní, ustrašení, bez dostatečné odvahy a sebevědomí a vůle k moci. To zklamalo řadu lidí, kteří poté

---

¹²⁸ Winkler, August Heinrich. *Deutsche...*, str. 384.

¹²⁹ Malanowski, Wolfgang. *November...*, str. 119.

¹³⁰ Rürup, Reinhard. *Die Revolution...*, str. 15.

¹³¹ *Ibid.* str. 15.

¹³² Witt, Peter-Christian. *Friedrich...*, str. 104..

¹³³ Mann, Golo. *Dějiny...*, str.110-11.

sociální demokracii opustili. Na přelomu let 1918/1919 měli sociální demokraté neopakovatelnou šanci prosadit to, co masám svých příznivců roky slibovali. Nedokázali to však. „Akceschopné většiny nevznikají samy od sebe. K jejich vytvoření je třeba vedení, ovlivňování a také vůle k moci, i když se projevuje ještě diskrétně, ještě v mezích práva.“¹³⁴ Tato vůle k moci a zodpovědnost však v rozhodujících chvílích sociálním demokratům chyběla.

Závěr

Německá revoluce bývá ztotožňována s listopadovou revolucí 1918. To je velmi zjednodušující pohled, neboť pád císařství a vznik Rady lidových pověřenců nebyly vyústěním revoluce, ale jejím začátkem. Německá revoluce měla několik fází, a proto je přesnější označovat ji jako revoluci 1918/19.

Revoluční hnutí nedosáhlo svých cílů, nedošlo k žádné zásadní změně ve struktuře německé společnosti. Walter Rathenau proto prohlásil na podzim 1919, že k žádné revoluci nedošlo. Není to přesné, k revoluci bezpochyby došlo. Byla to revoluce zrozená z bídy a vyčerpání, jejíž potenciál nebyl však přeměněn v konkrétní politické kroky. Revoluční hnutí směřovalo k popření autoritativního státu a jeho cílem byla demokratická transformace v politické, ekonomické i sociální oblasti. K realizaci těchto cílů bohužel nedošlo. Vláda, kterou revoluce vynesla k moci, nevyužila možností a politického potenciálu masového hnutí.¹³⁵ Události z listopadu jsou výjimečné i tím, že se vyznačovaly neobyčejnou sebekázní, dobrotivostí a lidskostí. Revoluce nebyla dílem Spartakovců ani žádné jiné organizované skupiny extremistů. Uskutečnily ji miliony deprimovaných dělníků a vojáků. Známí političtí aktéři byli postaveni do čela revoluce až po jejím vypuknutí, nebyli jejími iniciátory.¹³⁶ Golo Mann napsal, že revoluce přerušují dějinnou kontinuitu, a tím, že rozdělují zemi na zneprátené tábory, vytvářejí pouze utrpení a boj. „Nepřátelství, která vyvolávají, nemizí ani po staletích. Dojde-li...(k revoluci-pozn. M.L.), která jen převrátí politickou strukturu, ale společenské se nedotkne, bude nová budova stát na nepevné půdě.“¹³⁷

---

¹³⁴ Ibid. str.111.

¹³⁵ Rürup, Reinhard. *Problems...*, str. 134.

¹³⁶ Ibid. str. 115.

¹³⁷ Mann, Golo. *Dějiny Německa 1919-1945*. Český spisovatel, Praha 1993, str. 24.

Interpretace a hodnocení revoluce není rozhodně jednotné. Ortodoxní marxistický výklad, který „s opačným znaménkem převzaly i klasické syntézy politických dějin republiky,“¹³⁸ viděl jen dvě alternativy: parlamentní demokracie uskutečnitelná pouze při kooperaci s konzervativními silami, nebo diktatura proletariátu po vzoru Ruska, která vyústí v socialistickou revoluci. Pokud přijmeme tento výklad, pak nelze SPD skutečně příliš mnoho vyčítat, zvolila pouze menší ze dvou zel, která se nabízela. Takový názor má například Golo Mann, který k SPD zaujímá zřejmě nejsmířlivější postoj. „Sociální demokraté byli rozumní a ochotní, byli čestně připraveni ke spolupráci (...) Byli však pesimističtí, až příliš opatrní.“¹³⁹ Na zcela opačném pólu stojí Sebastian Haffner. Podle jeho názoru vůdci SPD krvavě potlačili sociálnědemokratickou revoluci. „Byla“ potlačena krajně bezohledným násilím nikoli v čestném boji, nýbrž zradou.“¹⁴⁰ Z Haffnerovy interpretace vyplývá, že Ebert, Scheidemann a spol. byli zločinci. Dokládá to i dvěma citáty v závěru své knihy. První, z ledna 1919, pochází od Franze Mehringa, sociálnědemokratického stranického veterána, publicisty a historika, : „Hluběji zatím ještě žádná vláda neklesla.“¹⁴¹ Druhý citát není o nic smířlivější. Pronesl jej těsně před svým zavražděním Freikorps Gustav Landauer: „V celém přírodopise jsem nenalezl odpornějšího tvora, než sociálnědemokratickou stranu.“¹⁴² Obě výše zmíněné interpretace považuji za příliš radikální a přikláním se spíše k jakémusi střednímu proudu, který reprezentují především Reinhard Rürup, a Eberhard Kolb. Vůdci SPD nebyli zločinci, pouze nedosahovali dostatečného politického formátu a v rozhodujících okamžicích selhali. Jejich největší selhání vidím především v tom, že naprosto nerozeznali nepochybný demokratizační potenciál hnutí rad. Místo užší spolupráce s hnutím rad, které bylo ve své drtivé většině sociálnědemokraticky smýšlející, se SPD nepochopitelně spojila s konzervativci a armádou, tedy se svými úhlavními soupeři a politickými nepřáteli.

Největší katastrofou revoluce je fakt, že nebyla poražena silou a odporem kontrarevoluce, příznivců starého mocnářství a starého pořádku. Revoluce byla potlačena vedením SPD. Ebert a spol. se nechali postavit do jejího čela a sami ji potlačili, „vůdci SPD adoptovali revoluci kvůli působení na masy, revoluci, kterou

---

¹³⁸ Moravcová, Dagmar. *Výmarská...*, str. 213.

¹³⁹ Mann, Golo. *Dějiny...*, str. 111.

¹⁴⁰ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 211.

¹⁴¹ *Ibid.* str. 212.

neudělali a jež byla z jejich pohledu potratem; adoptovali ji jako vlastní, dlouho slibované dítě.¹⁴³ SPD nezachránila Německo před nebezpečím bolševického převratu a komunistické diktatury, ale naopak zabránila uskutečnění demokratických přeměn ve společnosti, jež iniciovali a žádali její vlastní přívrženci, kteří byli hybnou silou revoluce. Fatálním se ukázalo mylné přesvědčení vůdců SPD, že nebezpečí hrozí výhradně zleva. Levicoví radikálové tvořili v první fázi revoluce marginální sílu, která nepředstavovala reálnou hrozbu. Drtivá většina dělnických a vojenských rad byla vůči vládě naprosto loajální. Až když vyšlo najevo, že vláda není schopná ani ochotná přistoupit k demokratizaci společnosti, se kterou již počítaly i konzervativní kruhy, došlo k radikalizaci revolučních mas. Selhání revoluce bylo v první řadě selháním jejího vedení, neboť masy svůj úkol splnily: sesadily staré nositele moci včetně vedení armády, ve velké většině odmítly cíle komunistů. Byly připraveny podpořit své vedení při sestavování opravdové demokratické vlády. Vůdci však nedosahovali potřebného formátu.¹⁴⁴ Tak došlo k nejhorší ze všech možností, neboť s nastalou situací se neztotožňovala většina obyvatelstva. Konzervativci, monarchisté a pravicoví radikálové odmítali revoluci jako takovou, druhá část politického spektra zase odmítla její polovičatost a nedůslednost. Významná část společnosti uznávala řád, který byl nastolen, jen jako přechodný, nebrala ho vážně s ním se nesžila. K této skupině patřila armáda, vyšší byrokracie, justice, průmyslové kruhy i církve.¹⁴⁵ Ebert v osudných dnech vsadil na špatnou kartu. Neodhadl správně situaci, přecenil nebezpečí, jež mělo hrozit ze strany extrémní levice, a naopak nepostřehl či podcenil nebezpečí extremistů pravicových. Důsledky svého chybného zhodnocení situace pocítil Ebert již za svého života. Lidé, se kterými se spojil během revoluce 1918/1919, se po několika měsících stali jeho zapříisáhlými odpůrci a kritiky. Na bedra sociální demokracie byla svalována vina za zradu německé armády a za podmínky uzavřeného Versailleského míru. Pragmatictí a republikánští politici čelili urážkám a pomluvám za politiku plnění či jako tzv. Listopadoví zločinci. Řada demokraticky smýšlejících osobností německého politického či společenského života zemřela po útocích ozbrojených band pravicových radikálů. Sám Ebert byl terčem štvavé propagandy, lží a pomluv. Byl

---

¹⁴² Ibid. str. 212.

¹⁴³ Haffner, Sebastian. *Německá...*, str. 209.

¹⁴⁴ Kolb, Eberhard. *1918/19: Steckengebliebene...*, str.124.

¹⁴⁵ Mann, Golo. *Dějiny...*, str. 24-5.

obviňován a činěn zodpovědným ze zrady německé armády. Friedrich Ebert nezasadil ránu do zad bojujících vojáků, ale nese velkou část odpovědnosti za krach revoluce. Právě vůdci SPD umožnili, aby si odpůrci republiky a demokracie udrželi své pozice a ještě podpořili vyzbrojování antirepublikánsky orientovaných dobrovolnických oddílů, které se staly zárodkem budoucích SA.

Tragické následky se ukázaly jen o několik let později, když bylo potřeba využít potenciál dělnictva v boji proti Hitlerovi. Socialistická jednota, za kterou nositelé revoluce bojovali a umírali, utrpěla nenapravitelné škody. Rozpory a křivdy, které vzešly z let 1918/1919, se táhly po celou dobu existence Výmarské republiky. Německá revoluce zakořenila tolik nenávisti a nesnášenlivosti, že jakákoliv spolupráce mezi levicovými stranami byla vyloučena a Hitlerova cesta k moci tak byla značně usnadněna.

Seznam zkratek

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands

USPD – Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands

OHL – Oberste Heeresleitung

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

DDP – Deutsche Demokratische Partei

DNVP – Deutschnationale Volkspartei

DVP – Deutsche Volkspartei

Zusammenfassung

Auf der Jahreswechsel 1918 / 1919 kam es in Deutschland zu einem revolutionärem Ausbruch. Die autoritäre Hohenzollern Monarchie wurde gestürzt und die revolutionstragenden Schichten, nämlich die Arbeiter und Soldaten, brachten die sozialdemokratische Partei an die Macht. Die im Krieg gebrochene Einheit der deutschen sozialistischen Parteien schien wieder zurückgestellt werden können. SPD und USPD bildeten zusammen die Regierung - Rat der Volksbeauftragten. An die Stelle der in Stücke gebrachten Monarchie wurde die Republik ausgerufen und es wurden weitgehende gesellschaftliche und politische Wenden erwartet. Die Führer der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands haben aber die Revolutionsbewegung gemildert und versuchten die Revolution bald beenden. Aus Angst vor der extremen Linke schloss sich die Regierung wieder an die alte Elite des Kaiserreichs, vor allem an die Armee.

In meiner Arbeit kam ich zu Schlussfolgerung, dass die damalige große Chance eine feste und widerstandsfähige Demokratie zu bilden verpasst wurde. Nicht zuletzt wegen der Haltung der SPD - Führung. Die Kraft und die Möglichkeiten der extremen Linke wurden mehrmals höher geschätzt als sie eigentlich waren. Aufgrund der weitgehenden Zugeständnissen gegenüber der Heeresleitung, der Bürokratie und der Industrieeleiten hat sich das wesentliche Ziel der Revolution, die Demokratisierung der ganzen Gesellschaft und des öffentlichen Lebens, nicht durchgesetzt. Ich bin der Meinung, dass die SPD – Regierung das Demokratiepotehtial der Räte nicht erkannten. Die überwiegende Mehrheit der revolutionären Bewegung war demokratisch und so gar sozialdemokratisch gesinnt. Trotzdem hat sich die Führung lieber für Kooperation mit der ehemaligen führenden Schichten der Monarchie entschieden. Diese Haltung verursachte die Unvollkommenheit der gesellschaftlichen Veränderungen und die Eskalation und Radikalisierung der Revolutionsbewegung.

Použitá literatura:

prameny:

-Die Deutsche Revolution 1918 – 1919 Dokumente. Hrs von Ritter, Gerhard A. Miller, Susanne. Fischer. Frankfurt am Main 1983.

monografie:

- Haffner, Sebastian. Německá revoluce 1918-1919. BOOKS, Brno, 1998.
- Haffner, Sebastian. Von Bismarck zu Hitler. Kindler Verlag GmbH, München, 1987.
- Koch, Hans Jörg. Der 9. November in der deutschen Geschichte. 1918-1923-1938-1989, Freiburg im Breisgau, 1998.
- Kolb, Eberhard. Revolutionsbilder: 1918/1919 im zeitgenössischen Bewußtsein und in der historischen Forschung. Kleine Schriften Stiftung reichspräsident-Friedrich-Ebert Gedenkstätte Nr. 15, Heidelberg, 1993.
- Langewiesche, Dieter. 1848 und 1918- zwei deutsche Revolutionen. Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn, 1998.
- Malanowski, Wolfgang. November-Revolution 1918. SPIEGEL-Verlag, Hamburg, 1968.
- Mann, Golo. Dějiny Německa 1919-1945. Český spisovatel, Praha 1993.
- Moravcová, Dagmar. Výmarská republika. Karolinum, Praha 2006.
- Müller, Helmut. Krieger, Karl Friedrich. Vollrath, Hanna. *Dějiny Německa*. NLN, Praha 1995.
- Nipperdey, Thomas. DEUTSCHE GESCHICHTE 1866-1918 Band II Machtstaat vor der Demokratie. Verlag C.H.Beck, München 1992.
- Potthoff, Heinrich. Die Sozialdemokratie von den Anfängen bis 1945. Verlag Neue Gesellschaft GmbH, Bonn-Bad Godesberg, 1974.
- Rürup, Reinhard. Die Revolution von 1918/19 in der deutschen Geschichte. Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn, 1993.
- Winkler, August Heinrich. *Deutsche Geschichte vom Ende des Alten Reiches bis zum Untergang der Weimarer Republik*. C.H. Beck, München 2000.
- Witt, Peter-Christian. Friedrich Ebert. Verlag Neue Gesellschaft GmbH, Bonn, 1987.

články v odborných časopisech:

- Maehl, William. The Anti-Russian Tide in German Socialism 1918-1920. *American Slavic and East European Review*, roč. 18, č. 2., 1959, str. 187-196.
- Ogg, Frederic. Political Developments in Germany 1917-1918. *The American Political Science Review*, roč. 13, č. 1, 1919, str. 115-119.
- Rürup, Reinhard. Problems of the German Revolution 1918-19. *Journal of Contemporary History*, roč. 3, č. 4, 1968, str. 109-135.

sborníky:

- Erdmann, Karl Dietrich. Der erste Weltkrieg. In: Grundmann H., Gebhardt, Handbuch der deutschen Geschichte, Bd. 18, München 1999, str. 236-241.
- Kolb, Eberhard. 1918/19: Steckengebliebene Revolution. In Stern, Carola. Winkler, Heinrich August. *Wendepunkte deutscher Geschichte 1848-1990*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1994.

-Schulz, Günther. Deutschland seit dem Ersten Weltkrieg: 1918-1945. In: Leuschner J., Deutsche Geschichte, Bd. 10, str. 11-53.

-Witt, Peter-Christian. Friedrich Ebert und die parlamentarische Demokratie in Deutschland. In: Dowe D., Friedrich Ebert 1871-1925 Vom Arbeiterführer zum Reichspräsidenten, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn 1995.

internetové zdroje:

-www.dhm.de

-www.stmuk.bayern.de

-www.novemberrevolution.de

rozhlas:

Křen, Jan. **Téma** (ČRo 6) Politické vraždy, které změnily svět. Zavraždění Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové. 25.3. 2007 20:10.

Seznam příloh:

Příloha č. 1:

Sorgt für Ruhe und Ordnung“ *Aufruf Reichskanzler Friedrich Eberts vom 9. November 1918*

Příloha č. 2:

General Groener über sein Bündnis mit Ebert vom 10. November 1918

Příloha č. 3:

„Ob wir dann noch leben werden?“ *Karl Liebknecht am 15. Januar 1919, dem Tage seiner Ermordung, in dem KPD – Organ „Rote Fahne“*

Příloha č. 4:

Wahl zur Nationalversammlung am 19.1. 1919.

Příloha č. 5:

Vizitky hlavních aktérů

Příloha č. 6:

Chronologický přehled

Přilohy:

Přiloha č. 1

„Sorgt für Ruhe und Ordnung“

Aufruf Reichskanzler Friedrich Eberts vom 9. November 1918

Mitbürger!

Der bisherige Reichskanzler Prinz Max von Baden hat mir unter Zustimmung der sämtlichen Staatssekretäre die Wahrnehmung der Geschäfte des Reichskanzlers übertragen. Ich bin im Begriff, die neue Regierung im Einvernehmen mit den Parteien zu bilden und werde daher über das Ergebnis der Öffentlichkeit in Kürze berichten. Die neue Regierung wird eine Volksregierung sein. Ihr Bestreben wird sein müssen, dem deutschen Volke den Frieden schnellstens zu bringen und die Freiheit, die es errungen hat, zu befestigen.

Mitbürger! Ich bitte Euch alle um Eure Unterstützung bei der schweren Arbeit, die unser hart, Ihr wißt, wie schwer der Krieg die Ernährung des Volkes, die erste Voraussetzung des politischen Lebens, bedroht.

Die politische Umwälzung darf die Ernährung der Bevölkerung nicht stören. Es muss die erste Pflicht aller in Stadt und Land bleiben, die Produktion von Nahrungsmitteln und ihre Zufuhr in die Städte nicht zu hindern, sondern zu fördern.

Nahrungsmittelnot bedeutet Plünderung und Raub, mit Elend für alle! Die Ärmsten würden am schwersten leiden, die Industriearbeiter am bittersten getroffen werden. Wer sich an Nahrungsmitteln oder sonstigen Bedarfsgegenständen oder an den für ihre Verteilung benötigten Verkehrsmitteln vergreift, versündigt sich aufs schwerste an der Gesamtheit.

Mitbürger! Ich bitte Euch alle dringend: Verlaßt die Straßen! Sorgt für Ruhe und Ordnung!

Zdroj: Malanowski, Wolfgang. November-Revolution 1918, SPIEGEL-Verlag, Hamburg 1968.

Přiloha č. 2

General Groener über sein Bündnis mit Ebert vom 10. November 1918

Die Aufgabe der Heeresleitung musste es jetzt sein, den Rest des Heeres rechtzeitig und in Ordnung, aber vor allem innerlich gesund in die Heimat zu bringen und dem Offizierskorps als dem Träger des Wehrgedankens einen Weg in die neuen Verhältnisse zu ermöglichen. Die seit Jahrhunderten im preußisch-deutschen Offizierskorps angesammelte moralisch-geistige Kraft musste in ihrem Kern für die Wehrmacht der Zukunft erhalten werden. Der Sturz des Kaisertums entzog den Offizieren den Boden ihres Daseins, ihren Sammel- und Ausrichtungspunkt. Es musste ihm ein Ziel gewiesen werden, das des Einsatzes wert war und ihm die innere Sicherheit wiedergab. Es musste das Gefühl wachgerufen werden der Verpflichtung nicht nur gegenüber einer bestimmten Staatsform, sondern für Deutschland schlechthin. Dass Hindenburg auf seinem Posten blieb und den Oberbefehl über das gesamte Heer übernahm, ja dass dieser ihm vom Kaiser übertragen worden war, machte den Übergang möglich und erleichterte ihn. Das Offizierskorps konnte aber nur mit einer Regierung zusammengehen, die den Kampf gegen den Radikalismus und Bolschewismus aufnahm. Dazu war Ebert bereit, aber er hielt sich nur mühsam am Steuer und war nahe daran, von den Unabhängigen und der Liebknechtgruppe über den Haufen gerannt zu werden. Was war demnach näherliegend, als Ebert, den ich als anständigen, zuverlässigen Charakter und unter der Schar seiner Parteigenossen als den staatspolitisch weitsichtigsten Kopf kennengelernt hatte, die Unterstützung des Heeres rund des Offizierskorps anzubieten? [...] Am Abend [des 10. November] rief ich die Reichskanzlei an und teilte Ebert mit, dass

das Heer sich seiner Regierung zur Verfügung stelle, dass dafür der Feldmarschall und das Offizierskorps von der Regierung Unterstützung erwarteten bei der Aufrechterhaltung der Ordnung und Disziplin im Heer. Das Offizierskorps verlange von der Regierung die Bekämpfung des Bolschewismus und sei dafür zum Einsatz bereit. Ebert ging auf meinen Bündnisvorschlag ein. Von da ab besprachen wir uns täglich abends auf einer geheimen Leitung zwischen der Reichskanzlei und der Heeresleitung über die notwendigen Maßnahmen. Das Bündnis hat sich bewährt. Für den Schritt des 10. November habe ich allein die Verantwortung zu übernehmen, Hindenburg wusste nichts von ihm, billigte ihn aber, nachdem ich die innerpolitische Lage in der Heimat eingehend mit ihm besprochen hatte.[. . .] Wir [die Offiziere der O.H.L.] hofften, durch unsere Tätigkeit einen Teil der Macht im neuen Staat an Heer und Offizierskorps zu bringen, gelang das, so war der Revolution zum Trotz das beste und stärkste Element des alten Preußentums in das neue Deutschland hinübergerettet. Zunächst galt es freilich Zugeständnisse zu machen, denn die Entwicklung im Heer und in der Heimat war solche Wege gegangen, dass es sich vorerst nicht um rücksichtsloses Befehlen von seiten der O.H.L. handeln konnte, sondern um Auffangen und Unschädlichmachen der revolutionären Strömungen.

Zdroj: Bernecker, Walther. *Die Revolution 1918/19. Von der Monarchie zur Republik.*
<http://www.stmuk.bayern.de/blz/web/100081/02.html#dok3> (staženo 29.4. 2008)

Příloha č. 3

„Ob wir dann noch leben werden?“

Karl Liebknecht am 15. Januar 1919, dem Tage seiner Ermordung, in dem KPD – Organ „Rote Fahne“

„Generalsturm auf Spartakus!“ „Nieder mit den Spartakisten!“ heulte es durch die Gassen. „Packt sie, peitscht sie, stecht sie, schießt sie, spießt sie, trampelt sie nieder, reißt sie in Fetzen!“ Greuel werden verübt, die jene belgischem Greuel deutscher Truppen in Schatten stellen.

„Spartakus niedergerungen!“ jubiliert es von „Post“ bis „Vorwärts“. „Spartakus niedergerungen!“ Und die Säbel, Revolver und Karabiner der wiederhergestellten altgermanischen Polizei und die Entwaffnung der revolutionären Arbeiter werden seine Niederlage besiegeln.

„Spartakus niedergerungen!“ Unter den Bajonetten des Oberst Reinhard, unter den Maschinengewehren und Kanonen des Generals Lüttwitz sollen die Wahlen zur Nationalversammlung vollzogen werden – ein Plebiszit für Napoleon – Ebert.

„Spartakus niedergerungen!“

Jawohl! Geschlagen wurden die revolutionären Arbeiter Berlins! Jawohl! Niedergemetzelt an die hundert ihren Besten! Jawohl! In Kerker geworfen viele Hunderte ihrer Getreuesten! Jawohl! Sie wurden geschlagen. Denn sie wurden verlassen von den Matrosen, von den Soldaten, von den Sicherheitsmannschaften, von der Volkswehr, auf deren Hilfe sie fest gebaut hatten. Und ihre Kraft wurde gelähmt durch Unentschlossenheit und Schwäche ihrer Leitung. Und die ungeheure gegenrevolutionäre Schlammlut aus den zurückgebliebenen Volksteilen und den besitzenden Klassen ersäuft sie.

Jawohl, sie wurden geschlagen. Und es war historisches Gebot., dass sie geschlagen wurden. Denn die Zeit war noch nicht reif. Und dennoch – der Kampf war unvermeidlich. Denn das Polizeipräsidium, dieses Palladium der Revolution, den Eugen Ernst und Hirsch kampfflos preisgeben, wäre ehrlose Niederlage gewesen. Der Kampf war dem Proletariat aufgezwungen

von der Ebert - Bande; und elementar brauste er aus den Berliner Massen hervor – über alle zweifel und Bedenken hinweg.

Jawohl! Die revolutionären Arbeiter Berlins wurden geschlagen. Und die Ebert – Scheidemann – Noske haben gesiegt. Sie haben gesiegt, denn die Generalität, die Bürokratie, die Junker von Schlot und Kraut, die Pfaffen und die Geldsäcke und alles, was engbrüstig, beschränkt, rückständig ist, stand bei ihnen. Und siegte für sie mit Kartätschen, Gasbomben und Minenwerfern. Aber es gibt Niederlagen, die Siege sind; und Siege, verhängnisvoller als Niederlagen.

Die Besiegten der blutigen Januarwoche, sie haben ruhmvoll bestanden; sie haben um Großes gestritten, ums edelste Ziel der leidenden Menschheit, um geistige und materielle Erlösung der darbenenden Massen; sie haben um Heiliges Blut vergossen, das so geheiligt wurde. Und aus jedem Tropfen dieses Bluts, dieser Drachensaat für die Siege von heute, werden den Gefallenen Rächer erstehen, aus jeder zerfetzten Fiber neue Kämpfer der hohen Sache, die ewig ist und undvergänglich wie das Firmament. Die Geschlagenen von heute werden die Sieger von morgen sein. . .

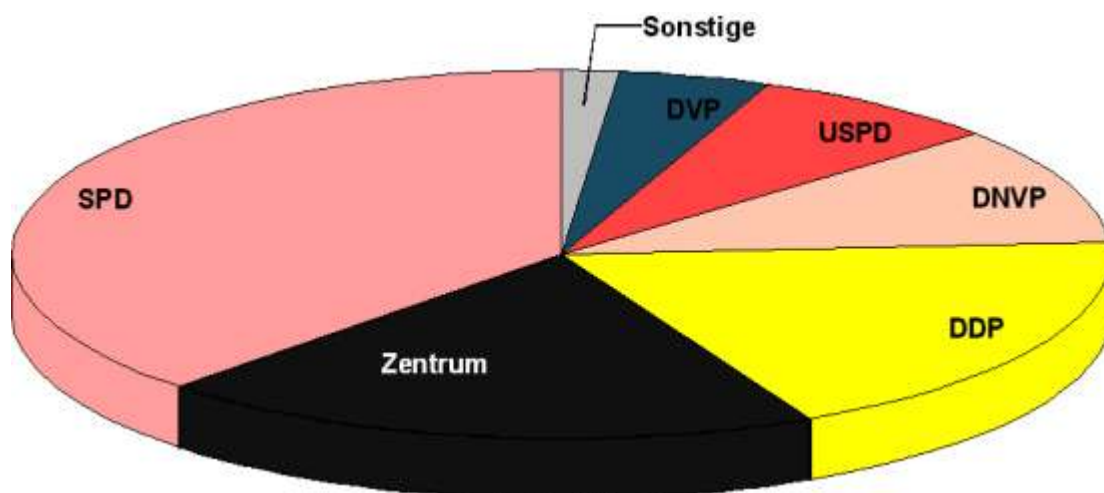
Noch ist der Golgathaweg der deutschen Arbeiterklasse nicht beendet – aber der Tag der Erlösung naht. Der Tag des Gerichts für die Ebert – Scheidemann – Noske und für die kapitalistischen Machthaber, die sich noch heute hinter ihnen verstecken. Himmelhoch schlagen die Wogen der Ereignisse – wir sind es gewohnt, vom Gipfel in die Tiefe geschleudert zu werden. Aber unser Schiff zieht seinen geraden Kurs fest und stolz dahin bis zum Ziel.

Und ob wir dann noch leben werden, wenn es erreicht wird – leben wird unser Programm; es wird die Welt der erlösten Menschheit beherrschen. Trotz alledem!

Zdroj: Malanowski, Wolfgang. November-Revolution 1918, SPIEGEL-Verlag, Hamburg 1968.

Příloha č. 4

Wahl zur Nationalversammlung 19.01.1919

Partei	Stimmen
DNVP	10,30%
DVP	4,40%
Zentrum (Christliche Volkspartei)	19,70%
DDP	18,50%
SPD	37,90%
USPD	7,60%
Sonstige Parteien	1,60%

Zdroj: <http://www.dhm.de/lemo/objekte/statistik/wa19193/index.html>

Příloha č. 5

Vizitky hlavních aktérů

von BADEN Prinz Maximilian Alexander Friedrich Wilhelm (Max Bádenský)

10.7. 1867 Baden-Baden - 6.11. 1929 Salem.

Poslední následník trůnu Bádenského velkovévodství. Pruský generál a poslední říšský kancléř německého císařství.

BARTH Emil

23.4. 1879 Heidelberg - 25.7. 1941 Berlín.

Politik, od roku 1917 člen USPD. Za USPD člen Rady lidových pověřenců. Od roku 1921 člen SPD.

BAUER Gustav

6.1. 1870 Darkehmen - 16.9. 1944 Hersdorf.

Sociálnědemokratický politik. V letech 1919-1920 říšský kancléř Výmarské republiky. V letech 1920-1928 poslanec říšského sněmu.

DITTMANN Wilhelm

13.11. 1874 Eutin - 7.8. 1954 Bonn.

Politik, od roku 1917 člen USPD. Za USPD člen Rady lidových pověřenců. V roce 1922 jeden z hlavních iniciátorů sjednocení SPD a zbytku USPD.

EBERT Friedrich

4.2. 1871 Heidelberg - 28.2.1925 Berlín.

Od roku 1919 první prezident Výmarské republiky. Člen SPD od roku 1889, 1913-1919 předseda strany. Za 1. světové války prosazoval politiku smířlivou k vládě. V říjnu 1918 se stal členem kabinetu Maxe Bádenského, který mu 9.11.1918 předal svůj úřad. V čele Rady lidových pověřenců byl zastáncem svobodných voleb do Národního shromáždění. Výmarské Národní shromáždění ho 11.2.1919 zvolilo prvním říšským prezidentem. Napadán extrémní pravicí i levicí. V prosinci 1924 obžalován z vlastizrady za organizování lednové stávky 1918 (magdeburský proces). Osvobozen, krátce nato zemřel.

GROENER Wilhelm

22.11. 1867 Ludwigsburg - 15.9. 1939 Bornstedt.

Německý voják a politik. Za Výmarské republiky zastával několikrát post ministra říšské obrany a ministra vnitra.

HAASE Hugo

29.9. 1863 Allenstein - 7.11. 1919 Berlín.

Právník, politik a pacifista. 1917 spoluzakladatel USPD. Člen Rady lidových pověřenců za USPD. Po založení KPD se zasazoval o opětovné sjednocení USPD a SPD. Umírá na konci roku 1919 na následky atentátu.

von HINDENBURG und von Beneckendorff, Paul Ludwig Hans Anton

2.10. 1847 Poznaň (dnes Polsko) - 2.8. 1934 Neudeck.

Pruský polní maršál. Proslavil se během první světové války díky vítězné bitvě u Tannenbergu. Druhý prezident Výmarské republiky, 30. ledna 1933 jmenoval Hitlera říšským kancléřem.

LANDSBERG Otto

4.12. 1869 Rybnik - 9.12. 1957 Baarn.

Právník a dlouholetý člen sociální demokracie. Člen Rady lidových pověřenců, podpořil politický kurs Eberta. Za Výmarské republiky zastával post ministra spravedlnosti. V letech 1920-23 vyslanec v Belgii. Mezi léty 1924-1933 člen říšského sněmu.

LIEBKNECHT Karl

13.8. 1871 Lipsko - 15/16.1. 1919 Berlín.

Jeden z nejznámějších socialistů a antimilitaristů. Do roku 1917 člen levicové křídla SPD. Již na konci roku 1914 jako jediný poslanec odmítá hlasovat pro přijetí dalších válečných kreditů. Vůdčí postava spolku Spartakus, na konci roku 1918 zakladatel KPD.

LUDENDORFF Erich

9.4. 1865 Kruszewnia (dnes Polsko) - 20.12.1937 Tutzing.

Spolu s Paulem von Hindenburgem šéf třetího OHL. Generál za první světové války. Zúčastnil se Hitlerova puče v roce 1923, byl poslancem říšského sněmu a sympatizant německého lidového, nacionalistického hnutí.

LUXEMBURG Rosa

5.3. 1871 Zamošć - 15/16. 1. 1919 Berlín.

Přední zástupkyně dělnického hnutí a proletářského internacionalismu. Novinářka, členka Spartakusu. Na konci roku 1918 stojí u založení KPD.

NOSKE Gustav

9.7.1868 Brandenburg an der Havel - 30.11.1946 Hannover.

První sociálnědemokratický politik v německých dějinách, který se stal ministrem odpovědným za armádu. Známým se stal především kvůli své roli během revoluce a následujících politických i násilných střetů v letech 1918 až 1920. Po roce 1920 postupně ztrácel pozice ve státě i ve straně. Přežil několikaměsíční pobyt v nacistickém koncentračním táboře a zemřel v Hannoveru v roce 1946.

SCHEIDEMANN Philipp Heinrich

26.7.1865 Kassel - 29.11.1939 Kodaň.

Sociálnědemokratický politik, byl prvním říšským kancléřem Výmarské republiky. Během listopadové revoluce povolal 9. listopadu z okna budovy říšského kancléřství republiku. Po svém odstoupení byl mezi léty 1922 – 1925 primátorem Kasselu. Po nacistickém uchopení moci se uchýlil do dánského exilu, kde žil až do své smrti v roce 1939.

VILÉM II. (Friedrich Wilhelm Viktor Albert von Preußen)

27.1. 1859 Berlín - 4.6. 1941 v Doornu (Holandsko)

Syn císaře Friedricha III. z dynastie Hohenzollernů. Od roku 1888 až do roku 1918 německý císař a pruský král.

WISSELL Rudolf

8.3. 1869 Göttingen - 13.12. 1962 Berlín.

Sociálnědemokratický politik. Po odstoupení USPD z Rady lidových pověřenců nastoupil spolu s Noskem do nově vytvořené pětičlenné Rady lidových pověřenců. 1920-1933 člen říšského sněmu. Za Výmarské republiky zastával posty ministra hospodářství a ministra práce.

WELS Otto

15.9. 1873 Berlín - 16.9. 1939 Paříž.

Sociálnědemokratický politik. Od roku 1919 předseda SPD. Poslanec říšského sněmu v letech 1920-1933. Proslavil se jako poslanec, který dne 23.3. 1933 ve své poslední parlamentní řeči odmítl Zmocňovací zákon a zdůvodnil odmítavý postoj SPD.

Zdroj: <http://www.dhm.de/lemo/suche/biographien.html>

Příloha č. 6**Chronologický přehled**

3. říjen 1918 Princ Max Bádenský říšským kancléřem (účast SPD; reformní program).

4. říjen 1918 Německo nabízí mírová jednání.

23. říjen 1918 3. Wilsonova nota.

26. říjen 1918 Propuštění Ludendorffa z OHL (nástupcem generál Groener).

28. říjen 1918 Parlamentarizace říše ("říjnová ústava").

29. říjen 1918 Vilém II. prchá do Spa. Počátek nepokojů u námořnictva.

2. listopad 1918 Rakousko – Uhersko uzavírá příměří.

4. listopad 1918 V Kielu vznikají první dělnické a vojenské rady.

5.-11. list.. 1918 Rozšíření revolučního hnutí po celém Německu..

7. listopad 1918 Kurt Eisner provolává v Mnichově Bavorskou republiku; král Ludvík III. prchá.

9. listopad 1918 princ Max Bádenský rezignuje (nástupcem Friedrich Ebert, SPD). P. Scheidemann vyhláší Německou republiku, K. Liebknecht proklamuje svobodnou, socialistickou republiku.

10. listopad 1918 Vilém II. odchází do holandského exilu. Vznik Rady lidových pověřenců (SPD/USPD). Pakt Ebert-Groener.

11. listopad 1918 Podpis příměří v Compiègne.

16.-21. prosinec 1918 Říšský kongres dělnických a vojenských rad v Berlíně.

23.-24. prosinec 1918 Povstání lidové námořní divize.

29. prosinec 1918 USPD vystupuje z Rady lidových pověřenců.

1. leden 1919 Zakládající sjezd KPD. 1. leden 1919.

5. - 12. leden 1919 Lednové povstání v Berlíně.

19. leden 1919 Volby do Národního shromáždění.

10. leden - 4. únor 1919 Brémská republika rad.

březen-duben 1919 Nepokoje a revoluční hnutí na většině území Německa.

8.-14. duben, 1919 2. Říšský kongres dělnických a vojenských rad.

7.-13. duben 1919 1. Mnichovská republika rad.

13. duben- 2. Mnichovská republika rad.

Zdroj: <http://www.dhm.de/lemo/suche/chroniken.html>